

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет психології
Кафедра соціальної психології

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

на тему:

ГЕНДЕРНІ СТРАТЕГІЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ В КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ

Студента IV курсу, групи ДПс-41
Напряму підготовки (спеціальності)
053 Психологія

Вінтонюк Дмитро Васильович

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук, доцент

Когутяк Надія Михайлівна

м. Івано-Франківськ 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНФЛІКТІВ СЕРЕД МОЛОДІ.....	7
1.1. Психологічна характеристика конфліктних взаємодій.....	7
1.2. Онтогенетичні індикатори психології молодості.....	13
1.3. Теоретико-методологічні підходи до вивчення гендерних стратегій поведінки молоді в конфліктних ситуаціях.....	19
Висновки до першого розділу.....	26
РОЗДІЛ II ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ СТРАТЕГІЙ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ В КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ.....	28
2.1. Методика дослідження гендерних стратегій поведінки молоді в конфліктних ситуаціях.....	28
2.2. Аналіз результатів дослідження.....	35
2.3. Гендерні особливості поведінки молоді в конфліктах в стосунках з батьками 41	
Висновки до другого розділу.....	44
РОЗДІЛ III РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ В КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ.....	46
3.1. Рекомендації щодо програм з розвитку конструктивних стратегій поведінки молоді в конфліктних ситуаціях.....	46
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54
ДОДАТКИ.....	60

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасному суспільстві вивчення гендерних аспектів поведінки та їх вплив на міжособистісні взаємини є актуальною та важливою проблемою. Особливу увагу слід звернути на дослідження гендерних стратегій поведінки молоді в конфліктних ситуаціях, зокрема, у стосунках з батьками. Конфлікти у сімейному середовищі є необхідним елементом розвитку особистості та важливим фактором формування міжособистісних відносин.

Особливості та результативність вирішення конфліктних ситуацій залежать від багатьох факторів, серед яких важливе місце займає статеву приналежність учасників конфліктної взаємодії. Хлопці та дівчата мають певні особливості розвитку та функціонування багатьох сфер – пізнавальної, когнітивної, емоційно-вольової, мають інші психологічні та фізіологічні відмінності.

У найзагальнішому висвітленні конфлікт можна описати як розширення суперечностей, які виникають з різниці в поглядах, інтересах та прагненнях людей і сприймаються та оцінюються їх учасниками як несумісні з їхніми власними. Це супроводжується спробами нав'язати свою позицію та призводить до психологічної напруженості та протистояння. Інформація про взаємозв'язок стилю поведінки у конфлікті та гендера важлива для людей різних професій – викладачів, педагогів, психологів, а також усіх, хто має справу з молодими людьми. Отримані дані є проміжним етапом у дослідженнях конфліктів, що дозволить поглянути на проблему з нових сторін і сприятиме покращенню процесу управління конфліктними ситуаціями у молодому віці.

Конфлікт як соціально- психологічний феномен аналізується у працях таких авторів, як: Н. Леонов, Н. Грішина, А. Анцупов, О. Бандурка, І. Ващенко, О. Лурія, О. Громова та ін.

Великий внесок у формування інструментарію гендерних особливостей молоді внесли такі науковці як Дж. Скотт, Сандра Бем, М. Хейлмана та К. Пеуса. Розробка основних положень про гендерні особливості відбувалась у працях таких класиків-вчених, як Е. Гіденс, Е. Гоффман, У. Джеймс, Дж. Мід, Е. Фромм, З. Фрейд, Ю. Хабермас, Е. Еріксон, К. Ясперс.

Мета дослідження – дослідити вплив гендерної належності на стратегію поведінки молоді у конфліктних ситуаціях в стосунках з батьками.

Завдання:

1. Проаналізувати психологічні особливості молодого віку;
2. Дослідити стратегії поведінки молоді в конфліктних ситуаціях;
3. Встановити вплив гендерної належності на вибір стратегій поведінки у молоді під час конфліктних ситуацій;
4. Визначити особливості поведінки молоді у відносинах з батьками залежно від статевої ідентифікації;

Об'єкт дослідження: стратегія поведінки молоді в конфліктних ситуаціях.

Предмет дослідження: гендерні особливості конфліктної поведінки молоді.

Методи дослідження: аналіз літератури, систематизація, класифікація, узагальнення, порівняння теоретичних та діагностичних даних дослідження. Для розв'язання поставлених завдань щодо вивчення гендерного самосприйняття юнаків були також використані такі емпіричні методи:

- _ Опитувальник Сандри Бем з визначення гендеру;
- _ Опитувальник Томаса-Кілманна на визначення стратегії поведінки у конфлікті;
- _ Авторська анкета опитування щодо конфліктів з батьками.

Структура роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу і загальних висновків, списку

використаних джерел, додатків. Кількість використаних джерел – 50 одиниць.
Загальний обсяг роботи – 66 сторінок.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНФЛІКТІВ СЕРЕД МОЛОДІ

1.1. Психологічна характеристика конфліктних взаємодій

Конфліктні ситуації є неодмінною частиною людського життя та взаємодії в різних сферах. Відповідно будучи одним з основних елементів соціальної реальності, що водночас виступає безпосереднім джерелом і механізмом її змін, конфлікт завжди користується увагою закордонних і вітчизняних дослідників. Зокрема, істотний вплив конфліктів на взаємовідносини між людьми й на якість та результати їх діяльності зумовлює істотний інтерес дослідників до їх сутності, динаміки розвитку і пошуку ефективних шляхів запобігання конфліктів та їх подолання.

Термін «конфлікт» походить від латинського слова *conflictus*, що в перекладі означає «зіткнення». Як зазначає, філософський енциклопедичний словник конфлікт є зіткненням інтересів, мотивів, тенденцій, суб'єктів суспільного життя, в межах системи як певної цілісності. Продовжуючи, зародження конфлікту можливе лише тоді, коли в межах цілісної системи на одному рівні знаходяться неідентичні в своїх виявах елементи [49,с.299].

В численних дослідженнях аспектів конфліктів фігурують такі вчені, як В. Андреев, А. Анцупова, А. Бандурко, Ф. Бородкіна, Н. Гришина, М. Дойч, Г. Козирева, Н. Коряк, Н. В. Підбуцька, А. Яковенко та інші. Варто помітити, що результати досліджень проблемного поля конфлікту у різних формах його прояву також представлені в працях Р. Арона, К. Боулдінга, М. Вебера, Т. Гоббса, Р. Дарендорфа, К. Клаузавеца, Р. Коллінза, М. ван Кревельда, Н. Макіавеллі, К. Маркса, Ч. Міллса, К. Райта, А. Рапопорта, А. Тоффлера, А. Турена та інших.

Теоретико-практичний аналіз наукових праць з конфліктології показав, що за останні роки інтерес до вивчення конфліктів значно зріс (Табл. 1.1.) Зважаючи на це, широкий корпус літературних джерел, присвячених вивченню конфлікту та його характеру в умовах конфліктних ситуацій, умовно поділяють на три основні групи:

1. Перша група передбачає дослідження різних аспектів психології конфлікту.
2. Друга група становить джерела, що присвячені ключовим аспектам, які формують конфліктологію сьогодення.
3. Третю групу складають роботи, які розглядають прикладні аспекти аналізу конфліктів в різних сферах суспільного життя та людської діяльності, таких як управління, силові структури, сімейне життя, педагогіка, політика, бізнес тощо.

Таблиця 1.1.

Дослідження конфліктів різними авторами в 2000-2023 рр.

2000-2010	2010-2015	2020-2023
<ul style="list-style-type: none"> ● А. Анцупов, ● С.Баклановский ● В.Орлянський ● Є. Тихомирова ● С.Постоловський ● Л. Скібіцька ● Н. Леонов ● А.Шипілов 	<ul style="list-style-type: none"> ● Л. Герасіна ● М.Требін ● В.Воднік ● Я. Гнатюк, ● Б. Гудь, ● В. Сабадаш, ● М. Примуш ● Т. Сергієнко ● О. Рябченко 	<ul style="list-style-type: none"> ● В. Лугова, ● В. Курепін, ● Р. Зварич, ● О. Мирошник, ● В. Строкаль, ● В. Торічний, ● А. Волков та інші

Згідно Є. Павлютенкова конфлікт – це зіткнення протилежних інтересів на ґрунті суперництва, протиборства або відсутності взаєморозуміння з різних

причин [35, с.6]; Ю. Золоторьова визначає конфлікти як безпосередній центр кристалізації протиправних дій молоді [17]; Т. Комар виділяє «конфлікт – це лише один з можливих кінцевих результатів взаємодії особистості і середовища. Іншим можливим результатом є співробітництво і гармонія індивіда і середовища» [23,с.36]; Н. Коротецька визначає, що конфлікти, у яких бере участь людина, можуть бути для неї зовнішніми – з іншими людьми і внутрішніми – з самим собою. Конфлікти типові для таких людей, у кого інтелектуальний, комунікативний, культурний рівень не дозволяє вести переговори і шукати шляхи примирення [24,с.30]; згідно Ю. Вороніни «конфлікти являють собою велику стихійну силу зі значними деструктивними наслідками. Разом з тим можна й потрібно управляти їхнім розвитком і розв'язанням, належним чином діагностуючи динаміку розвитку конфлікту і виробляючи стратегію дій у конфліктній взаємодії» [11]; згідно А. Яцюк «це таке відношення між суб'єктами соціальної взаємодії, що характеризується їх протиборством на основі протилежно спрямованих мотивів або суджень» [46].

Проблематику конфліктів як універсального явища суспільного життя визначив ще у 20 столітті Георг Зіммель [28]. Конфлікти визначаються Зіммеlem як «боротьба», «суперечка». Центральним поняттям соціології він вважав форми взаємодії, тобто однакові способи відносин у різних за цілями та призначення громадських групах, у кожній з яких виявляються панування і підпорядкування, конкуренція, наслідування. Суспільство представлене як безліч взаємодій, де найважливішою є боротьба. Історія культури, на його думку, може бути осмислена як історія конфліктів та примирень, подібностей та відмінностей між людьми та соціальними групами.

Тема конфліктів в практичній психології знайшла своє відображення у працях Зигмунд Фрейда. Слід зазначити, що сфера професійних інтересів автора, і навіть сама суть психоаналітичної теорії особистості, передусім, розглядають внутрішньоособистісний конфлікт, оскільки він лежить в основі

цієї теорії. Він розглядав конфлікт як постійний елемент душевного життя людини, а його сутність розумів як своєрідне зіткнення бажань, коли частина особистості відстоює певні бажання, а інша противиться цьому і відхиляє їх. Конфлікт викликається вимушеною відмовою, коли позбавлене задоволення лібідо вимушене шукати інші об'єкти та шляхи [5,с.121]

Порівнюючи концепції З. Фрейда і Г. Зіммеля, передусім, слід зазначити, що їх концепції щодо витоків зародження конфлікту, багато в чому зумовлені особливостями їхньої наукової діяльності, відмінностями у підході. Багато в чому цей факт і визначає характер міркувань та відповідні висновки. Якщо З. Фрейд, перш за все, розглядав конфлікт «людина-суспільство» і внутрішньоособистісний конфлікт як його наслідок, то Г. Зіммель звертається головним чином до таких конфліктів як «людина-людина», «група-група» (тобто міжособистісний та міжгруповий конфлікти). Так, З. Фрейд бачив витoki конфлікту у внутрішній структурі людини – психіці, тоді як Зіммель, який шукав ці витoki у самій природі людини, передусім, спирався на прояв цих витоків у міжособистісних, та міжгрупових відносинах.

Розглянемо й інші трактування сутності поняття «конфлікт»:

- _ Ч. Дарвін, у своїх дослідях, виокремлював природній характер конфлікту в еволюції видів, таким чином розглядав конфлікт як механізм виживання та адаптації;
- _ Л. Гумплович розглядав конфлікти як сутність історичного прогресу, які мають таку ознаку як вічність, де змінюються тільки їх форми. На його думку конфлікти з позитивної точки зору сприяють єдності суспільства, виникненню більш широких угруповань.
- _ Згідно Е. Берна конфлікт виступає реальністю людського існування, яка властива людській природі і носить як деструктивні, так і конструктивні аспекти свого існування. Конфлікт – явище не випадкове, яке складає сутність внутрішнього життя індивіда;

- Е.Еріксон протиставляє ідею, що кожна особиста й соціальна криза являє собою свого роду виклик, який приводить індивідуума до особистісного зростання та подолання життєвих перепон, а знання того, як людина справляється зі значущими життєвими проблемами, складає єдиний ключ до розуміння його життя;
- Л. Козер розвиває найбільш багатоаспектний і загальнооб'ємний погляд на конфлікти: він пише про умови та фактори виникнення конфліктів, їх гостроту, тривалість і функції. Саме останні зайняли домінуюче місце в теоретичній системі Л.Козера, що дало підґрунтя для позначення всієї його концепції як «конфліктного функціоналізму» [36].

У широкому значенні конфлікт можна визначити, як граничне загострення протиріч інтересів, позицій, думок чи поглядів опонентів, чи суб'єктів взаємодії. Це своєрідна суперечність, що виникає між людьми у зв'язку з вирішенням тих чи інших питань соціального та особистого життя. При цьому, часто конфлікти виникають у тому випадку, коли протиріччя торкаються соціального статусу особистості чи групи, матеріальних чи духовних цінностей людей, престижу та моральної гідності особистості.

Особливий інтерес для науковців викликає проблема створення теорії конфлікту, яка б належним чином інтерпретувала природу та механізми виникнення, розвитку та регулювання конфліктів. У порівнянні з іншими формами раціонального мислення, такими як судження, гіпотези чи закони, теорія конфлікту відрізняється тим, що надає цілісне уявлення про досліджуваний процес чи елемент дійсності. Знання, систематизоване через теорію, виявляється ключовим для реального вирішення соціальних проблем. Особливе місце серед соціальних теорій, зокрема теорії конфлікту, визначає розуміння соціальних процесів, пояснення явищ і фактів, а також визначення перспектив суспільного розвитку.

На початку 90-х років XX століття конфліктолог Р. Коллінз визначив теорію конфлікту як загальний підхід до всієї соціології. Зазначимо, що аналіз теоретичних підходів до вивчення конфлікту в західній соціологічній науці дозволяє стверджувати, що питання про структуру теорії конфлікту та підстави для її класифікації мають важливе методологічне значення для конфліктологів. Наголошується, зокрема, на важливості вивчення структур теорії конфлікту та обґрунтуванні підходів до її класифікації. Спроби побудови єдиної універсальної теорії конфлікту залишаються в межах дискусій, проте акцент робиться на можливостях створення конфліктологічної парадигми, спроможної ефективно функціонувати як методологічний інструмент соціологічного теоретизування.

Тим не менш, така різноманітність теоретичних репрезентацій проблемного поля конфлікту, розроблених у дослідженнях представників західної соціальної науки, дозволяє виділяти як варіанти його шуканої теорії такі теоретичні конструкції:

- «загальну теорію конфлікту» Дж. Бернарда, яка узагальнює емпіричний матеріал проблематики конфлікту, конкуренції з різних соціально-гуманітарних наук у контексті модельного конструювання;
- «теорію політичного конфлікту» Ч. Мілса, що узагальнює емпіричні дані про соціальну структуру та її динаміку в контексті розвитку панівної еліти;
- «теорію міжнародного конфлікту» К. Райта, яка впорядковує емпіричний матеріал щодо конфліктів у сфері міждержавних та міжнародних відносин;
- «теорію класів та класового конфлікту» Р. Дарендорфа, що характеризує класовий конфлікт в капіталістичному суспільстві в контексті теорії примусу;

- «теорію групової динаміки та соціального конфлікту» Л. Козера, що описує внутрішньогруповий і міжгруповий конфлікти;
- «системну теорію конфлікту» К. Боулдінга, що узагальнює дані про конфліктну поведінку в контексті розвитку теорії систем.

Отже, з будь-якої перспективи конфлікт можна визначити як суперечність двох сторін (осіб, груп), значні розбіжності, що породжують напругу у ситуації та взаєминах. Ця напруга виникає внаслідок зіткнення двох різних позицій, де окремі інтереси опиняються під загрозою, і конкретна ситуація оцінюється кожною стороною по-різному, враховуючи власне сприйняття і особисті переконання. Основною особливістю конфлікту є те, що він завжди викликає негативні емоції різного характеру та інтенсивності. В свою чергу, конфліктні ситуації можуть бути трактовані як нерозривна складова взаємодії та виникнення суперечностей в різних сферах життя. Розглядання цього питання з погляду різних теоретиків дозволяє отримати комплексне розуміння природи конфлікту та його різних проявів у суспільстві, психології та організаційних структурах.

Звідси впливають такі ключові характеристики конфлікту:

- 1) наявність ситуації, яку учасники розглядають як конфліктну;
- 2) неподільність об'єкта конфлікту між учасниками;
- 3) бажання учасників продовжувати конфліктну взаємодію для досягнення своїх цілей, а не для вирішення ситуації.

Феномен конфлікту посідає особливе місце в загальній сукупності соціальних явищ, поєднуючи індивідуальне і соціальне. Сутність конфлікту означає суперечність, розбіжність, неузгодженість, боротьбу між думками, ідеями, потребами, інтересами, цінностями, бажаннями, позиціями людей.

1.2. Онтогенетичні індикатори психології молодості

Питання визначення категорії «молоді» викликає зацікавленість фахівців різних галузей, таких як психологія, фізіологія, соціологія, антропологія та демографія. Це завдання є складним, і кожна з вказаних наук має власні підходи до класифікації цієї категорії. Медична, психологічна, педагогічна, юридична, соціологічна література визначає різні межі підліткового віку: 10-14 років, 14-18 років, 12-20 років тощо. Хоча багато міжнародних структур намагались узагальнити дане явище, проте єдиного і універсального підходу до визначення вікових періодів молоді є так і не існує.

В даному дослідженні, ми дотримуємось норми щодо вікової категорії молоді, яка затверджена юридично і має загальнонаціональний характер, зокрема положення Закону України «Про основні засади молодіжної політики» [16]. Згідно з даним нормативно-правовим актом молодь, тобто молоді особи – це особи віком від 14 до 35 років, які є громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах. Таким чином, молодь в Україні – це і підлітки і дорослі громадяни. Особливу увагу ми звернемо на характеристику підліткового віку, адже підлітковий вік – це перехід від дитинства до дорослості.

Підлітковий вік зазвичай вважається найважчим у виховному відношенні. Перехід від дитинства до дорослості має як основний зміст, так і специфічну відмінність усіх сторін розвитку в цей період – фізичну, моральну, розумову, соціальну [7]. Труднощі цього віку великою мірою пов'язані зі статевим дозріванням як причиною різних психофізіологічних та психічних відхилень. У ході бурхливого зростання та фізіологічної перебудови організму у підлітків може виникнути відчуття тривоги, підвищена збудливість, знижена самооцінка. Як загальні особливості цього віку особливо помітні мінливість настроїв, емоційна нестійкість, несподівані переходи від веселощів до зневіри та

песимізму. Прискіпливе ставлення до рідних поєднується з гострим невдоволенням собою.

Ще В.О. Сухомлинський помітив, що «...підлітку властива суперечність між багатством бажань, з одного боку, і обмеженістю сил, досвіду, можливістю для здійснення їх, з іншого» [45].

Центральним психологічним новоутворенням у підлітковому віці стає формування у підлітка своєрідного почуття дорослості, як суб'єктивного переживання ставлення до себе як до дорослого. Фізичне змушнення дає підлітку відчуття дорослості, але соціальний статус їх у школі та сім'ї не змінюється, от тоді починається боротьба за визнання своїх прав, самостійності, що неодмінно призводить до конфлікту між дорослими та підлітками.

У міру зростання, дорослість молодої особи передбачає структурування і переструктурування власної особистісної, професійної та сімейної ідентичності в міру того, як змінюється внутрішній і зовнішній світ особистості. Проблематика ідентичності у період молодості розглядається в дослідженнях І.С. Кона, який визначив, що перехід від юності до дорослості здебільшого супроводжується спрощенням, кристалізацією почуття своєї особистої ідентичності [44].

Головна нова риса, яка проявляється у психології підлітка на відмінно від особистості дитини молодшого шкільного віку – це вищий рівень самосвідомості, потреба усвідомити себе як особистість. Формування самосвідомості становить основний результат перехідного віку. Підліток починає вдивлятися у себе, відкриває в собі своє «Я», прагне пізнати сильні й слабкі сторони своєї особистості. У такої особи виникає інтерес до себе, до власних якостей, потреба зіставлення себе з іншими людьми, потреба в самооцінці. Уявлення, виходячи з яких у підлітків формуються критерії самооцінки, набуваються під час особливої діяльності – самопізнання.

Основною формою самопізнання підлітків є порівняння себе з іншими людьми: дорослими, однолітками.

Психологічні особливості молоді визначають їхню поведінку та взаємодію у різних сферах життя, включаючи схильність до конфліктів.

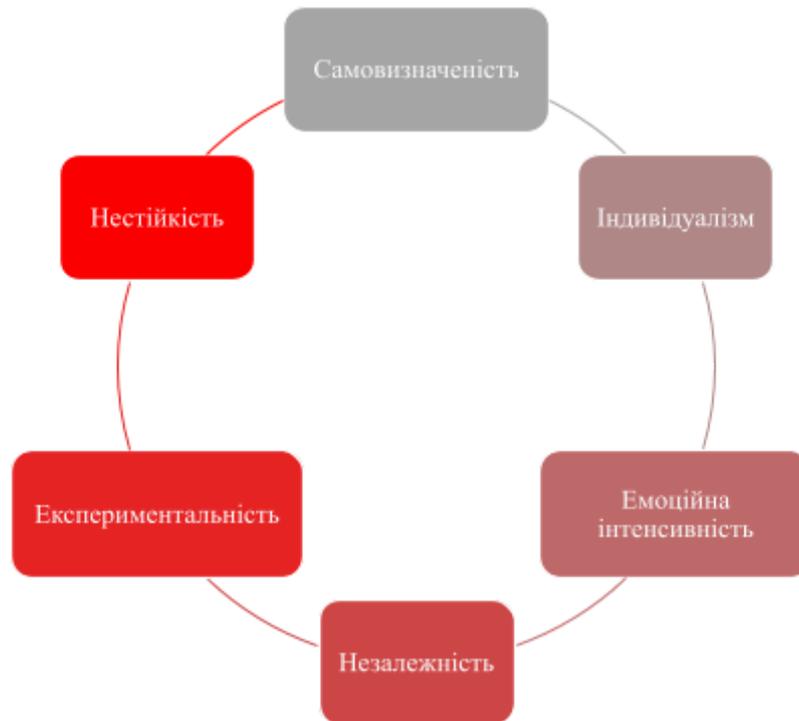

Рисунок 1.1. Ключові аспекти психологічних особливостей молоді

Розглянемо детальніше особливості даного віку

1. Самовизначеність: молодь активно визначає свою ідентичність, цінності та переконання. Це може призводити до конфліктів, особливо в ситуаціях, де індивідуальність молодої особи суперечить загальноприйнятим стандартам;
2. Індивідуалізм і групова згуртованість: існує потреба у самовираженні та відокремленні від традиційних стереотипів, що також може призводити до конфліктів з батьківськими чи соціальними стереотипами;
3. Емоційна інтенсивність, так звані «емоційні гойдалки»: сильні емоції, які можуть швидко змінюватися та якими важко керувати, часто таке емоційне самовираження суперечить нормам чи очікуванням;

4. Незалежність: молодим людям необхідний власний простор та автономія. Бажання визначати своє життя може приводити до конфліктів з авторитетами чи іншими структурами.
5. Експериментальність та відповідно ризиковані поведінки: у такому віці молоді люди можуть бути дуже вразливими, керованими, залежними від чийсь думки, схильними до ризику;
6. Нестійкість та пошук ідентичності: період підліткового віку виникає потреба в самоідентифікації як процесі формування ідентичності, яка реалізується у вивченні своєї особливості.

Розуміння цих психологічних особливостей дозволить адекватно взаємодіяти з молоддю, зменшуючи можливість конфліктів і сприяючи їхньому позитивному розвитку.

Як відомо, кожен віковий відрізок вважається перехідним, що готує індивіда до переходу більш високий віковий щабель. Розвиток усіх сторін особистості та інтелекту підлітка передбачає взаємини дитини та дорослої особи між собою в процесі здійснення власної діяльності, гри, вчення, спілкування, праці. Сутність «підліткового комплексу» складають свої поведінкові моделі, специфічні підліткові поведінкові реакції на впливи навколишнього середовища, які властиві цьому віку та певним психологічним особливостям. Найбільше яскраві афективні реакції у підлітків з'являються при спробі когось з оточуючих людей зачепити таку рису як самолюбство.

Почуття дорослості представляє собою психологічний ознаку початку підліткового віку. За визначенням Д. Ельконіна [40], це новоутворення свідомості, яке спонукає підлітка порівнювати себе з іншими (дорослими чи ровесниками), шукати моделі для наслідування, будувати відносини з іншими людьми та переосмислювати свою діяльність. Перехідний період підліткового віку обов'язково включає біологічний аспект, оскільки це час статевого дозрівання, що супроводжується інтенсивністю, відомою як «гормональна

буря». Фізичні, фізіологічні та психологічні зміни роблять цей період вкрай важким, особливо для підлітка, який стрімко розвивається у всіх аспектах.

Провідною діяльністю у цьому віці є комунікативна. Спілкуючись насамперед зі своїми однолітками, підліток отримує необхідні знання й інформацію для свого життя. Підліткам властива полярність психіки, що виражається в наступному:

- Цілеспрямованість, наполегливість та імпульсивність;
- Апатія, яка є відсутністю прагнень та бажань, що може виникнути на фоні нестійкості;
- Самовпевненість та безапеляційність у судженнях можуть швидко змінитися вразливістю та невпевненістю в собі;
- Бажання спілкування може перетворитися на прагнення усамітнення;
- Розв'язність у поведінці тісно пов'язується із сором'язливістю;
- Романтичні настрої нерідко на межі із цинізмом та розважливістю.

Таким чином, проведений аналіз літературних джерел показав, що у підлітковому віці має місце бурхлива перебудова всієї особистості підлітка, його психологічних, соціальних і фізіологічних компонентів. Цей віковий період характеризується також гормональними змінами, формуванням моральних цінностей, усвідомленням себе, великим потягом до спілкування з однолітками, емоційною нестійкістю, в соціумі підліток починає займати проміжне становище між дитиною і дорослим.

Наступна вікова категорія від 17 до 19 років визначається як юнацтво [42]. У біологічному аспекті це період завершення фізичного дозрівання, коли особистість вступає в період самовизначення, що включає початок самостійної професійної діяльності або вибір та реалізацію нового професійного навчання [14]. На цьому етапі триває процес соціалізації, що передбачає отримання практично всю повноту громадянських прав, а також розширення спектру суспільно-політичних ролей та пов'язаних із ними інтересів та обов'язків.

Вік 20-24 роки вчені схильні називати власне молодь. Фізіологічно доросла людина на цьому етапі продовжує процес соціалізації. Основну частину цієї вікової групи складають студенти та молоді люди, які завершують основну професійну підготовку, вступають у виробничу діяльність та будують власні сім'ї.

Останню підкатегорію у вікових рамках молоді становлять молоді люди віком 25-35 років, їх ідентифікують як старшу або дорослу молодь [33]. На цьому етапі особистість, враховуючи вже набутий особистий досвід у виробничому та сімейному житті, а також участь у політичних відносинах, завершує процес формування зрілої особистості. Люди цього віку часто беруть на себе роль батьків у власних сім'ях.

Отже, можна сказати, що молодь – це дійсно «особлива» соціально-вікова група, що характеризується власними, не властивими іншим соціальним групам, ознаками та функціями.

1.3. Теоретико-методологічні підходи до вивчення гендерних стратегій поведінки молоді в конфліктних ситуаціях

Конфліктна поведінка у молодому віці поширене явище, тому в сучасній науковій спільноті існує по-різному підходять до вивчення гендерних стратегій поведінки молоді в конфліктних ситуаціях, зокрема існують:

1. Соціокультурний підхід: розглядає гендерну поведінку молоді в контексті культурних та соціальних чинників. Він досліджує, як соціальні норми, стереотипи та цінності впливають на формування гендерних ролей та стратегій поведінки у конфліктних ситуаціях.

2. Психологічний підхід: зосереджується на внутрішніх факторах, таких як особистість, ідентичність та емоційний стан, які впливають на гендерну поведінку. Він вивчає психологічні механізми, які лежать в основі різниці в стратегіях поведінки між статями в конфліктних ситуаціях.

3. Соціологічний підхід: аналізує гендерну поведінку молоді в контексті соціальних відносин і структур. Він вивчає, як влада, статус та доступ до ресурсів впливають на стратегії поведінки молоді у конфліктних ситуаціях.

4. Екологічний підхід: розглядає гендерну поведінку молоді в контексті їхнього оточення та екологічних умов. Він вивчає, як фізичне середовище, культурне оточення та соціальні структури впливають на стратегії поведінки у конфліктних ситуаціях.

Кожен з цих підходів надає важливі інсайти для розвитку стратегій підтримки та розвитку молоді, спрямованих на вирішення конфліктів та сприяння їхньому психосоціальному благополуччю.

Рисунок 1.2 Найчастіші причини виникнення конфліктів серед молоді

Конфлікт у молоді є способом утвердження власного «Я». Молодь конфліктує з різних причин, які можуть бути пов'язані з їхніми фізіологічними, психологічними, соціальними та культурними характеристиками. Проаналізуємо ці причини (Рис.1.2):

1. Пошук власної ідентичності: молоді люди переживають період пошуку власної ідентичності, відчуття самооцінки та прийняття себе. Цей процес може

викликати напругу та конфлікти, особливо коли молодь намагається визначити своє місце в суспільстві та відносини з оточуючими.

2. Соціальний тиск: вплив соціальних норм, очікувань та стереотипів, що може викликати конфлікти, які виникають внаслідок відмінностей у відповідності до цих норм.

3. Конфлікти в сім'ї та серед друзів: конфлікти в сімейному оточенні або серед друзів, що може бути пов'язано з різницею у поглядах, цінностях та очікуваннях.

4. Емоційні та психологічні фактори: молодь може відчувати емоційні або психологічні проблеми, такі як стрес, тривога чи депресія, що може призвести до конфліктів у взаємодії з іншими.

Особливість і грамотність у виборі стратегій конфлікту формується ще у підлітковому віці. Стратегії поведінки в конфлікті представляють собою плановані та обдумані способи дії, які особа вибирає для досягнення своїх цілей або розв'язання конфліктної ситуації. Ці стратегії можуть варіюватися від спроб уникнення конфлікту до активних та агресивних методів вирішення проблем.

Стратегія поведінки у конфлікті сприймається як орієнтація особистості (чи групи) стосовно самого конфлікту, установка певної форми поведінки у такій ситуації. При цьому стратегії поведінки учасників конфлікту мають головне значення в подальшому його розвитку та в кінцевому результаті його вирішення. Деякі дослідники цієї проблеми пропонують три основні моделі поведінки сторін у конфліктній ситуації: конструктивну, деструктивну та конформістську, кожна з яких обумовлюється предметом конфлікту, передумовою конфліктної ситуації, цінністю міжособистісних відносин і індивідуально-психологічними особливостями суб'єктів конфліктної взаємодії:

- Конструктивна модель – прагнення залагодити конфлікт; метою якого є пошук прийняттого рішення; має витримку та самовладання,

доброзичливе ставлення до супротивника; відкритість та щирість; у спілкуванні лаконічність і небагатослівність;

— Деструктивна модель постійно прагне розширення та загострення конфлікту; принижує партнера. Негативно оцінюється особистість іншої сторони; особа виявляє підозрілість і недовіру до суперника, порушує етику спілкування;

— Конформістська модель передбачає, що особистість пасивна, схильна до поступок; непослідовна у судженнях, оцінках, поведінці; легко погоджується з поглядом суперника; уникає гострих питань.

З вищесказаного, ми бачимо що найбільш прагматичною й доцільною є конструктивна модель поведінки під час конфлікту. Варто уникати деструктивної моделі, оскільки вона може перетворити конструктивний конфлікт на руйнівний. Небезпека конформістської моделі полягає в тому, що вона може сприяти агресивності опонента, який іноді провокує її, тобто ця модель насправді може мати деструктивний характер, тільки в іншому напрямку. Зауважимо, що конформістська модель може мати й позитивний вплив, особливо якщо суперечливість, яка викликала конфлікт, є незначною, оскільки конформістська поведінка може сприяти швидкому вирішенню такого конфлікту.

Дослідження конфліктів серед молоді варто розглядати з урахуванням гендерних відмінностей поведінки, через виразні відмінності в емоційній сфері осіб чоловічої та жіночої статі. Часто суспільні стереотипи та очікування впливають на те, як чоловіки та жінки виражають свої почуття та реагують на конфліктні ситуації і як свідчать деякі дослідження, чоловіки і жінки можуть використовувати різні стратегії для вирішення конфліктів, що може бути пов'язано з їхніми гендерними ролями та соціальними очікуваннями.

Гендерні відмінності поведінки у конфлікті – це особливості поведінкових проявів учасників конфлікту, визначених їх статевою приналежністю. Говорячи

про гендерні відмінності поведінки, слід зазначити, що в суспільстві існує ряд правил (соціальних норм), які досить часто визначають поведінку чоловіків і жінок у різних ситуаціях. На думку ряду вчених (Ш. Берн, С. Бем, Е. Гідденс, Д. Скотт, В. Шейнов), пояснення багатьох гендерних відмінностей слід шукати саме в соціальних нормах, що приписують різні типи поведінки, але і ті часто виявляються стереотипними.

Поняття «гендер» стало в останній третині ХХ століття центральною категорією міждисциплінарної наукової області знання під назвою «гендерні дослідження». Відмінність між двома термінами «sex» (біологічна стать) і «gender» (соціокультурна стать) ввели психолог Роберт Столлер і ендокринолог Джон Моні (Money) [50]. Найбільш визнане дослідниками визначення гендера таке: гендер (англ. gender – стать, від лат. genus – рід) це соціальна стать, що визначає поведінку людини в суспільстві і те, як ця поведінка сприймається; соціально обумовлені ролі, і сфери діяльності чоловіків та жінок, які залежать не від біологічних статевих відмінностей, а від соціальної організації суспільства.

На думку таких учених як В. Луков та В. Кирилліна [29] гендерний конфлікт – це соціокультурний феномен, пов'язаний з розвитком суспільства. Саме у конфлікті виявляється конкретний соціокультурний спосіб вираження гендерних розбіжностей сучасного світу. Вчені вважають, що гендерний конфлікт — це особливий тип соціального зв'язку, який ґрунтується на відмінностях чоловічого та жіночого начал, а також на соціальній нерівності, заснованій на статі.

Т. Бендас дотримується іншої точки зору [25]. На думку дослідниці поняття гендерного конфлікту пов'язане не лише з гендерними відмінностями, а й із гендерними стереотипами. Вона вважає, що гендерний підхід до вирішення конфліктів полягає в обліку гендерних відмінностей за особистісними характеристиками та соціальною поведінкою учасників конфлікту, в обліку

гендерних стереотипів, на основі яких будуються уявлення учасників конфлікту один про одного, а також у корекції цих уявлень та очікувань відповідно до даних наукових досліджень та практики спілкування з конкретним учасником. Т. В. Бендас вважає, що статеві відмінності поведінки у конфліктній ситуації проявляються:

- у наявності гендерних стереотипів, що впливають на сприйняття учасника конфлікту;
- у існуванні в чоловіків і жінок особистісних рис, які можуть провокувати та призводити до конфлікту;
- у бажаних способах вирішення конфлікту;
- у використанні різних мовних патернів, які можуть вести до взаємного нерозуміння обох статей.

Говорячи про гендерний конфлікт, варто також зазначити, що більшість науковців пов'язують поняття гендерного конфлікту з поняттям гендерної нерівності. Гендерний конфлікт є протиріччям, в основі якого знаходиться соціальна нерівність чоловіків та жінок. Гендерною нерівністю ми називаємо ієрархічне відношення між чоловічою статтю (визнаною в суспільстві провідною, головною, першою і т. д.) і жіночою статтю (часто визнаною підлеглою, другою і т. д.). Отже, ситуація гендерного конфлікту – це цілісна конфігурація зовнішніх різних для людини умов і факторів, які визначаються як пов'язані з різницею статей, які спонукають учасника конфлікту до прояву активності, спрямованої на підтримку тієї чи іншої гендерної норми, цінності або позиції.

І. Клеціна дотримується схожої точки зору. Психолог спирається на теорію гендерної схеми, розроблену Сандрою Бем у 1977 році [47], і зазначає, що будь-яка людина більшою чи меншою мірою дотримуватиметься гендерних ролей та установок, що залежить від ступеня її особистісного розвитку та

соціального оточення, в якому вона знаходиться. Всі ці фактори сприятимуть чи перешкоджатимуть виникненню гендерних конфліктів.

Н. Радіна [2] визначає гендерну ідентичність як приналежність до тої чи іншої соціальної групи з урахуванням статевої ознаки, К. Ярська-Смирнова [34] як особливий вид соціальної ідентичності, що співіснує в самосвідомості людини в єдності з уявленнями про професійне, сімейне, етнічне, освітнє. Таким чином, слід визнати, що проблема трактування поняття «гендерна ідентичність» була і залишається актуальною.

Таким чином, можемо сказати що гендерний конфлікт – це негативна взаємодія, в основі якої лежить несумісність гендерних цінностей, ролей, інтересів, що приводить до боротьби за збереження або зміну своєї пропозиції. Дане поняття є звичним явищем для процесу, суб'єкти якого взаємодіють для досягнення певного спільного результату. Гендерний конфлікт також трактується як міжособистісний, викликаний потребою у перерозподілі традиційних чоловічих і жіночих ролей, реалізований в сімейній і професійній сферах.

В даному дослідженні, ми керуватимемось вузькою дефініцією «гендер – це означення чоловіків і жінок», тобто акцентуючи увагу на біологічній статі і не торкаючись соціальної статі, адже саме поняття «гендер» має множинний і ситуативний характер. Уявлення про те, що означає бути жінкою чи чоловіком, змінюється залежно від історичного і соціально-культурного контексту. Сьогодні поняття «гендер» є дуже актуальним, тому що його розглядають не стільки у біологічному аспекті, скільки в культурному, соціальному.

У 1972 р. К.У. Томасом і Р.Х. Кілменом [1] було розроблено стратегію поведінки в конфліктній ситуації, яка сьогодні вважається однією з універсальних і до якої звертаються багато вчених.

Як бачимо, методологічно дослідження часто спираються на якісні та кількісні методи, включаючи опитування, глибинні інтерв'ю, спостереження та

експериментальні дослідження. Важливе значення мають також міждисциплінарні підходи, що об'єднують психологічні, соціологічні та культурологічні перспективи для більш глибокого розуміння гендерних стратегій поведінки в конфліктних ситуаціях. Такі дослідження дозволяють виявити специфічні патерни поведінки, які притаманні молоді різної статі, та розробити рекомендації для ефективного управління конфліктами з урахуванням гендерних аспектів

Підсумовуючи, слід сказати, що безконфліктне існування людей практично неможливе. Конфлікти – одне з природних станів взаємовідносин людей. Вони можуть мати не лише негативну, а й позитивну складову. Методики, спрямовані на діагностику поведінки людей у конфліктних ситуаціях, дозволяють визначити, в яких випадках їх дії є конструктивними, а в яких деструктивними, і на основі результатів, скоординувати дії для досягнення бажаної мети. Свого часу К.У. Томасом та Р.Х. Кілменном було розроблено найбільш прийнятні стратегії поведінки у конфліктах – ухилення, пристосування, примус, компроміс та співробітництво.

Висновки до першого розділу

Таким чином, конфлікт є складним поняттям, що позначає зіткнення протилежних позицій, цілей, думок суб'єктів взаємодії. Проведений аналіз свідчить про комплексність і багатогранність проблеми конфлікту в сучасному суспільстві. Виявлені теоретичні конструкції та методологічні підходи надають можливість висвітлити різноманітні аспекти конфліктної взаємодії, починаючи від психологічних особливостей учасників та закінчуючи стратегіями їхнього поведінки.

Найбільш сенситивним періодом формування особистості є вік від 18 до 30 років, молодий вік. Проте кордони молодого віку варіюють по-різному, а соціальна ситуація розвитку людини у цьому віці передбачає перехід від

дитинства до самостійного та відповідального дорослого життя. Для даної категорії молодих людей навчальна діяльність, суспільно-корисна праця та особистісне спілкування з однолітками стають провідними видами діяльності, а почуття дорослості є основним центральним новоутворенням.

В час молодості міжособистісний конфлікт постає невід'ємною частиною самоствердження й розвитку особистості, одночасно виступаючи одним із найдієвіших засобів формування її активної позиції у взаємодії з навколишнім світом. В останні роки все більшу увагу дослідників почали займати гендерні проблеми та особливості виникнення й проявів конфліктної поведінки, про що свідчать тисячі публікацій в журналах, книгах та онлайн-ресурсах.

Існує велика різноманітність методик виявлення стилю поведінки людини в конфліктних та важких життєвих ситуаціях спілкування, та загальнопринято розглядати стратегії поведінки у конфліктах, розроблені К.У. Томасом та Р.Х. Кілменном, визначають 5 головних стилей поведінки молоді під час конфліктних ситуацій таких як ухилення, пристосування, примус, компроміс та співробітництво.

Дослідження також показало, що конфлікти є не тільки складовою соціальної дійсності, але й потужним стимулом для розвитку та вдосконалення взаємовідносин. Засвоєння різноманітних теоретичних підходів дозволяє не лише краще розуміти природу конфліктів, а й виробляти конструктивні стратегії їхнього управління.

РОЗДІЛ II

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНДЕРНИХ СТРАТЕГІЙ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ В КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ

2.1. Методика дослідження гендерних стратегій поведінки молоді в конфліктних ситуаціях

Дослідження гендерних аспектів стратегій поведінки у нашому суспільстві має велике значення в сучасних умовах. Розвиток суспільства вимагає уваги до особливостей гендерних моделей поведінки. Тому гіпотезою дослідження слугувало те, як гендерна належність безпосередньо впливає на стратегію поведінки молоді у конфліктних ситуаціях в стосунках з батьками. З цією метою ми провели комплекс діагностичних методик та емпіричне дослідження.

Для визначення соціально-психологічних особливостей гендерних стратегій поведінки молоді нами було проведено дослідження серед користувачів соціальної мережі Instagram, а саме 40 осіб проходили тестування: 20 дівчат та 20 хлопців, середній вік яких становить 18-25 років.

Насамперед, було створено перше опитування в бажанні взяти участь в експерименті, де проголосували 40 осіб, що надали згоду на обробку їх відповідей та відповідно здійснення експериментального дослідження. На далі цим особам були розіслані відповідні тести, на які учасники опитування у зворотному зв'язку дали відповіді.

Реалізація емпіричного дослідження гендерних стратегій поведінки у молодому віці здійснювалася у три етапи:

1. Пошук і вибір методик діагностики, спрямованих на виявлення гендерних особливостей стратегій поведінки у молоді, а також обґрунтування їх використання.

2. Освоєння обраних методик, вивчення їх психометричних показників, підготовка стимульного матеріалу та анкет для діагностики гендерних особливостей стратегій поведінки.
3. Проведення діагностичної процедури, обробка отриманих даних та їх інтерпретація.

Для проведення дослідження нами були використані такі методики:

- Методика «Маскулінність – фемінінність» С. Бем.;
- Тест опису поведінки К. Томаса (адаптація Н. В. Гришиної).

Зупинимося докладніше на описі діагностичного інструментарію. Перша зазначена методика «Маскулінність – фемінінність» Сандри Бем ((BSRI) (Bem Sex-Role Inventory, BSRI)) є психологічним інструментом для вимірювання гендерної ідентичності та орієнтації. Ця методика базується на концепції гендерних ролей, яку розробила психолог Сандра Бем, на основі її, тоді революційної, теорії андрогінії. Хоча створення даного опитувальника зазвичай датують 1974 роком, найбільш повний практичний poradnik із його застосування авторка опублікувала у 1981 році [3].

Вона допомагає визначити, наскільки людина ідентифікує себе як чоловіка, жінку або поєднання обох. Згідно опитувальнику: а) виміри маскулінності та фемінінності є емпірично, а також логічно незалежними; б) концепція психологічної андрогінії є надійною [50]

Методика включає в себе опитувальник, який складається з ряду тверджень, описуючих типові характеристики, пов'язані з маскулінністю (чоловічістю) та фемінінністю (жіночістю). Учасники опитування повинні відзначити, наскільки кожне з тверджень відповідає їхнім власним переконанням і характеристикам.

Результати методики можуть бути представлені у вигляді двох незалежних шкал, одна з яких вимірює рівень маскулінності, а інша – рівень фемінінності. Учасникам надаються оцінки на кожній з цих шкал, а також

рейтинг, який вказує на їхній рівень гендерної ідентичності. Дана методика широко використовується в дослідженнях гендерних ролей та ідентичності, а також у практичній психологічній роботі для розуміння та оцінки гендерних характеристик учасників.

Опитувальник містить 60 тверджень (якостей) (див. Додаток А), кожне з яких випробуваний відповідає «так» чи «ні», оцінюючи цим наявність чи відсутність у себе названих якостей [20]. Респонденту необхідно оцінити себе за кожним із них методом шкалювання: присвоюючи пункту числове значення від 1 (Ніколи) до 7 (Завжди), що відображує ступінь вираженості у нього даної риси. Подальші дії психолога полягають у підрахунку балів, накопичених опитуваним, згідно зі стандартизованими шкалами «маскулінності» та «фемінінності» і визначенні на їх основі типу статевої ролі: маскулінної, фемінінної, андрогінної чи недиференційованої.

У методиці виділяються такі 2 шкали:

1. Маскулінність (мужність)
2. Фемінінність (жіночість)

До типово чоловічих рис традиційно ставляться такі, як незалежність, наполегливість, домінантність, агресивність, схильність до ризику, самостійність, впевненість у собі та ін.

До типово жіночих рис традиційно ставляться такі, як поступливість, м'якість, чутливість, сором'язливість, ніжність, сердечність, здатність до співчуття, співпереживання та ін.

В результаті підрахунку балів досліджуваного відносять до однієї з 5 категорій:

1. Яскраво виражена маскулінність – особа виявляє високий рівень чоловічої ідентичності та характеристик, що традиційно пов'язані з маскулінністю;

2. Маскулінність – особа має помірний рівень чоловічої ідентичності, але не настільки виражений, як у першій категорії.;

3. Андроґінність – особа виявляє баланс між чоловічими та жіночими характеристиками, проявляючи елементи обох гендерів;

4. Фемінінність – особа виявляє високий рівень жіночої ідентичності та характеристик, що традиційно пов'язані з фемінінністю;

5. Яскраво виражена фемінінність – Особа має дуже виражений рівень жіночої ідентичності та характеристик, що традиційно пов'язані з фемінінністю.

Як вже було зазначено, однією з найбільш популярних у конфліктології є розроблена К. Томасом і Р. Кілленом двовимірна модель, в якій виділяється п'ять основних стратегій людської поведінки в конфлікті. Тест опису поведінки К. Томаса (згідно адаптації Н. В. Гришиної) дозволяє виявити особистісну схильність до конфліктної поведінки. Тест базується на 40-річних дослідженнях авторів [48].

Цей психологічний інструмент, спрямований на визначення особистісних характеристик та реакцій на різні ситуації і базується на концепції К. Томаса, який розділив людей на чотири типи особистості залежно від їхньої реакції на нові ситуації.

Тест складається з серії запитань або ситуацій, на які особа має відповісти (див. Додаток Б). Відповіді оцінюються залежно від того, яка поведінка більше характеризує учасника тесту. На основі відповідей формується профіль особистості згідно з класифікацією Томаса. Основні типи поведінки за класифікацією К. Томаса, які можуть визначатися в цьому тесті, включають:

1. Готовність до ризику (risk-taking): Особа, яка швидко приймає рішення та готова ризикнути в нових ситуаціях.

2. Перспективність (confidence in perspective): Особа, яка має впевненість у своїх можливостях і легко адаптується до змін.

3. Впевненість у собі (self-confidence): Особа, яка впевнена у своїй силі та може ефективно впливати на інших.

4. Попередження (caution): Особа, яка уникає ризику і віддає перевагу вивченню ситуації перед прийняттям рішення.

Таким чином, тест опису поведінки К. Томаса визначає типові реакції особистості на зміну і допомагає в управлінні власною поведінкою у різних життєвих ситуаціях [43].

Методика складається з 30 пар суджень, у кожній парі респонденту пропонується вибрати те судження, яке є найбільш типовим для характеристики поведінки.

К.У. Томасом та Р.Х. Кілменном були розроблені основні найбільш поширені стилі поведінки в конфліктній ситуації:

1. Суперництво

Даний стиль ще називають примусовим, адже він виявляється у прагненні наполягти своїм шляхом відкритої боротьби за свої інтереси, у зайнятті жорсткої позиції непримиренності антагонізму у разі опору [6]. У цій стратегії управління конфліктом відбувається шляхом тиску, застосування влади чи сили з метою нав'язати свою точку зору, наполягати на прийнятті кращого для будь-якої однієї сторони рішення (залученість до боротьби, активізація всіх потенційних можливостей при ігноруванні інтересів опонента). Головний недолік цієї стратегії – придушення ініціативи так званих «підлеглих» та можливість повторних спалахів конфлікту.

2. Співробітництво (співпраця)

У двох словах, режим співпраці дозволяє визнати аргументи суперника [18]. Передбачає пошук рішень у конфлікті, що повністю задовольняють інтересам обох сторін у ході відкритого обговорення. Співпраця є раціональною, якщо предмет розбіжностей має однаково високу цінність як для вас, так і для суперника. Вважається, що це найефективніша стратегія поведінки

у конфлікті, яка спрямовує противників на конструктивне обговорення проблеми, розгляд іншої сторони не як суперника, а як союзника у пошуку рішення. Учасники визнають право один одного на власну думку та готові його прийняти, знаходять прийнятні шляхи вирішення конфлікту. Така стратегія найефективніша у ситуації сильної взаємозалежності опонентів, схильності обох ігнорувати різницю у владі.

3. Компроміс

Це прагнення врегулювати розбіжності шляхом двосторонніх поступок. Така стратегія веде до зменшення недоброзичливості, що дозволяє відносно швидко вирішити конфлікт. Натомість є ймовірність появи незадоволеності «50/50» або неповними рішеннями. Тут характерним є прийняття погляду іншої сторони, але лише певною мірою, а врегулювання розбіжностей можливе лише через взаємні поступки. Компроміс ефективний у випадках розуміння опонентом, що він і суперник мають однакові можливості; за наявності взаємовиключних інтересів, загрози втратити все. Як зазначає В.Волков «Якщо не культивувати терпимість, згоду, прагнення до компромісу, то в сучасному світі неминуче залишається лише протилежне – взаємне знищення» [9].

4. Уникнення

Даний стиль передбачає прагнення не брати відповідальність за прийняття рішення, не бачити розбіжностей, заперечувати конфлікт, вважати його безпечним [8]. Така поведінка доречна, якщо предмет розбіжностей не є для людини великою цінністю, а сама ж людина орієнтується на вирішення ситуації само собою. Це небажання особи брати участь у врегулюванні конфлікту та захисті власних інтересів, прагненням вийти з конфліктної ситуації. Джерела розбіжностей тут є несуттєвими, важливіше зберегти відносини (ігнорування чи фактичне заперечення конфлікту).

5. Пристосування

Виявляється у прагненні зберегти чи налагодити сприятливі відносини, забезпечити інтереси суперника шляхом згладжування розбіжностей [38]. Ця стратегія може бути визнана раціональною, якщо предмет розбіжностей має для людини меншу цінність, ніж стосунки із суперником. Пристосування чи згладжування розглядається як вимушена чи добровільна відмова від боротьби та здавання своїх позицій. Прийняти її змушують усвідомлення своєї неправоти, необхідність збереження добрих відносин з опонентом, сильна залежність від нього, незначність проблеми, або якщо є загроза ще серйозніших негативних наслідків. Стиль пристосування може виявитися мало ефективним, особливо у ситуаціях, коли суб'єкти конфлікту охоплені почуттям образи та роздратування, не хочуть відповідати один одному доброзичливою взаємністю, а їхні інтереси та цілі не піддаються згладжуванню та узгодженню.

Варто зазначити, що Тест опису поведінки К. Томаса є важливим інструментом для вивчення та розуміння способів, якими молоді люди реагують на конфліктні ситуації, тому що дозволяє з'ясувати, які конфліктні стратегії використовують люди в різних ситуаціях. Це допомагає розуміти, як вони сприймають конфлікт, як реагують на нього та як намагаються вирішити його. Відповідно розуміння того, як люди взаємодіють у конфліктних ситуаціях, допомагає розвивати комунікаційні навички. Це може бути корисно в особистих відносинах, професійному житті та в управлінні конфліктами в різних сферах життя і також налагодити міжособистісні стосунки.

Таким чином, у нашому дослідженні ми використали дві методики для аналізу гендерних стратегій поведінки. Перша з них – методика «Маскулінність – фемінінність» С. Бем, дозволила нам визначити рівень маскулінності та фемінінності у досліджуваних. Друга методика – тест опису поведінки К. Томаса (адаптація Н. В. Гришиної), допомогла нам з'ясувати, які конкретні стратегії вони використовують у конфліктних ситуаціях. Використання цих

методик дало можливість отримати комплексний огляд гендерних аспектів поведінки у конфліктних ситуаціях.

2.2. Аналіз результатів дослідження

Для виявлення гендерної ролі було проведено методику «Маскулінність-фемінінність» С. Бем. Нами були отримані такі результати за виразністю типів гендерної ролі у 20 дівчат та 20 хлопців, які наочно представлені на рис 2.1.

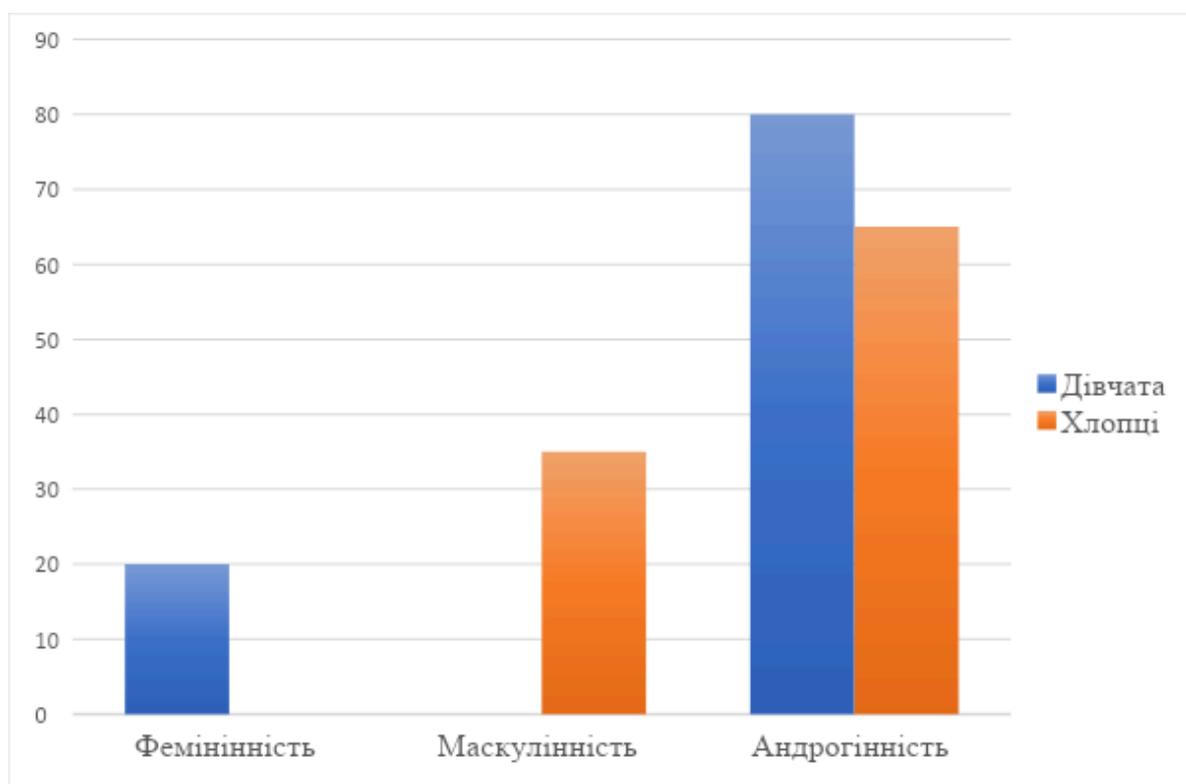

Рисунок 2.2. Результати дослідження згідно методики С.Бам

Згідно проведеного опитування ми виявили, що серед 40 учасників експериментального дослідження:

- Фемінінність зустрічається в 20% (4 особи) дівчат, в той час у хлопців 0%;
- Маскулінність притаманна 35% (7 осіб) хлопців і 0% дівчат;

- Андроґінність притаманна як 80% (16 осіб) дівчатам, так і 65% (13 осіб) хлопцям.

Такий високий показник андроґінності можна пояснити тим, що в сучасному суспільстві молоді притаманні більш гнучкі стилі поведінки, які дозволяють їм, долаючи всі встановлені стереотипи, успішно реалізувати себе в суспільстві, а також тим, що вони виховувалися в сім'ях у ситуації менш жорстких нормативних вимог на протигагу колишній радянській системі виховання.

Цікаво зауважити, що у нашій вибірці не було виявлено жодної дівчини з маскулінним типом гендерної ролі та жодного хлопця – з фемініним. Це можна пояснити впливом виховного середовища школи та суспільства в цілому, де існують певні гендерні стереотипи, відповідно до яких дівчата виявляють фемініні риси (тобто жіночність), а хлопці маскуліні (мужність).

При цьому виявлено невелику кількість дівчаток з фемініним типом гендерної ролі (всього 4 випробуваних із 20). У хлопців 7 учасників з 20 належать до маскулінного типу.

Таким чином, ми бачимо, що переважним типом гендерної ролі і у дівчат, і у хлопців є андроґінний тип (80% та 65% відповідно). Вони поєднують у собі все найкраще, що є у їхніх однолітків з маскулінним та фемініним типом. Така молодь володіє великим набором реакцій статево-рольової поведінки і успішно використовує його в житті в залежності від конкретної ситуації. Їм притаманні висока пристосовність, гнучкість, самоконтроль, впевненість у собі, відсутність яскравих агресивних та депресивних реакцій, м'якість, стійкість у міжособистісних контактах. Все це сприяє їх ефективності та успішності як у всіх сферах суспільного життя, так і в особистому.

Жінки андроґінного типу в період ранньої дорослості поряд з достатньо високим рівнем самооцінки мають низький тип особистісної тривожності, понижений рівень комунікативної толерантності та перцептивно-невербальної

компетентності. Для них властивими в конфліктній поведінки є вибір стратегій співпраці та компромісу.

З 20 хлопців 8 мають виражений маскулінний тип гендерної ролі (35%). Молоді люди маскулінного типу характеризуються найбільшою вираженістю наступних якостей особистості: незалежність, наполегливість, владність, схильність захищати свої погляди, честолюбство, здатність до лідерства, схильність до ризику, аналітичний склад мислення, віра у себе, самодостатність. Такі особи відрізняються великою самоповагою в цілому, вищою самооцінкою своїх досягнень і власної зовнішності, але при цьому вони можуть виявляти різко виражені домінантно-агресивні схильності у спілкуванні, відсутність емпатії та чутливості.

З 20 дівчат 4 відносяться до фемінінного типу (20%). Молодим дівчатам з таким типом гендерної ролі більшою мірою властиві такі якості як: скромність, ніжність, відданість, сором'язливість, емпатія, здатність заспокоїти, теплота, м'якість, довірливість, любов до дітей.

Фемінінні особи частіше за інших типів виявляють яскраві емоційні реакції, частіше страждають низькою самооцінкою, депресивними тенденціями, але при цьому чутливіше, сердечніше і відданіше ставляться до людей, що їх оточують. Для жінок фемінінного типу характерним є позитивне самосприйняття, високі навички комунікативної толерантності, перцептивно-невербальної компетентності в той же час вони характеризуються високим рівнем особистої тривожності. Серед стратегій конфліктної поведінки вони віддають перевагу пристосуванню та компромісу, але можуть обирати стратегію співробітництва, стратегія суперництва майже не використовується.

Наступною була проведена діагностика стратегій поведінки молоді в конфліктних ситуаціях за допомогою методики К.Томаса (Рис.2.3).

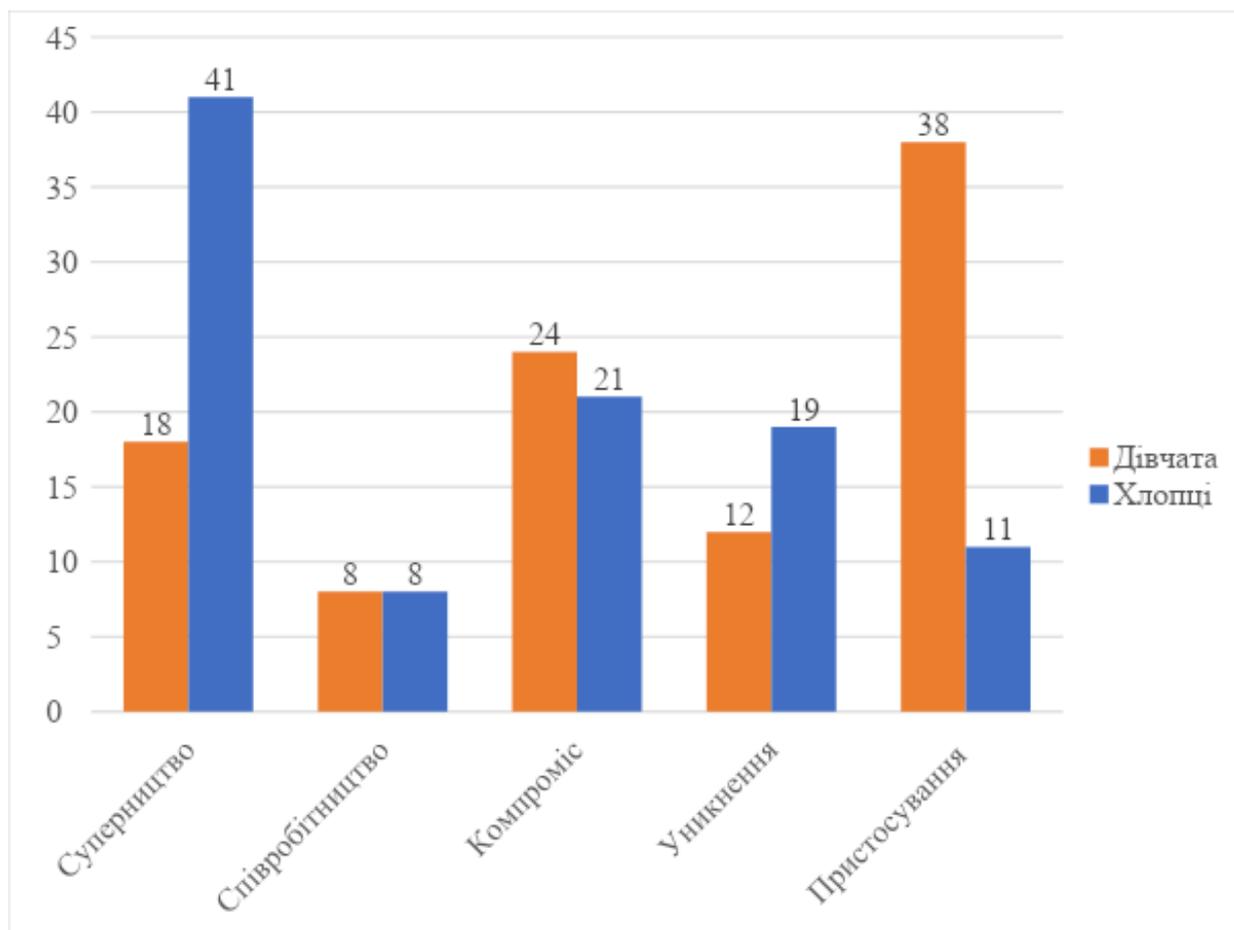

Рисунок 2.3. Результати дослідження згідно методики К.Томаса

Із отриманих результатів ми бачимо, що стратегія суперництва виражена у 18% дівчат (4 із 20) і в 41% хлопців (8 із 20). Такі особистості обирають шлях боротьби і прагнуть домогтися задоволення своїх власних інтересів на шкоду іншій людині.

Однаковий відсоток дівчат (2 з 20) та хлопців (2 з 20) використовують у конфлікті стратегію співробітництва – 8%. Вони у конфліктній ситуації готові співпрацювати, дійти альтернативи, яка повністю задовольнить інтереси двох сторін.

Не сильно відрізняються і результати зі стратегії компромісу – 24% дівчат (5 з 20) і 21% хлопців (4 з 20) у конфлікті поведуться відповідно до даного стилю поведінки. Вони готові піти на компроміс як угоду між учасниками одного конфлікту, використовуючи взаємні поступки.

Така стратегія як уникнення виявилася у 12% дівчат (2 з 20) і 19% юнаків (4 з 20). У ситуації конфлікту вони вибирають ухиляння від конфлікту, тобто відсутність прагнення співробітництву чи досягнення власних цілей.

Стратегія пристосування виражена у 38% дівчат (8 з 20) і в 11% хлопців (2 з 20), тобто такі підлітки у конфлікті приносять у жертву власні інтереси заради іншої людини.

Отже, проведене дослідження показало, що з дівчат переважна стратегія поведінки у конфліктній ситуації – це пристосування, а хлопців – суперництво. Це можна пояснити тим, що хлопцям в молодому віці зазвичай властиві прояви агресивності, домінантності та впертості, а дівчатка ж більш миролюбні, для них важливіше зберегти міцні взаємини з оточуючими, а не досягти своїх особистих цілей.

Молоді люди, які обирають стратегію поведінки суперництва у конфліктній ситуації, прагнуть наполягти своєму за допомогою відкритої боротьби за власні інтереси, вони займають жорстку позицію у разі опору. Їх конфліктна ситуація сприймається як питання своєї перемоги чи своєї поразки. Така стратегія зазвичай застосовується, коли спрямованість за власні інтереси значно перевищує інтереси суперника, тобто свої інтереси для них вищі, а думка інших їх не цікавить. Цю модель вважають деструктивною, так як за такої стратегії часто вдаються до використання методів влади, сили закону, зв'язків, авторитету, а також з'являється можливість повторення спалахів конфлікту надалі через погіршення взаємовідносин конкурентів.

Той відсоток молоді, який обрав стратегію пристосування, вважає за краще поступатися іншій людині і, не намагаючись відстоювати власні інтереси, власну точку зору, жертвують ними заради інтересів та точки зору протилежної сторони. Молодиця чи молодик намагається запобігти проявам ознак конфлікту, закликаючи іншого до солідарності. Все це виражається в ухилянні від обговорення будь-яких спірних питань, згідно з запропонованими

вимогами та претензіями. При цьому ними часто може ігноруватися сама ж проблема, яка є основою їх конфлікту. В результаті тимчасово настає «затишшя» чи перемир'я. Негативні емоції не виявляються, але поступово накопичуються. Рано чи пізно невирішена проблема і негативні емоції, що накопичилися, виходять назовні і знову приводять обидві сторони до конфлікту, наслідки якого можуть виявитися руйнівними. Також ця стратегія у деяких випадках може бути визнана раціональною, якщо предмет розбіжностей має для особи меншу цінність, ніж взаємини із суперником.

Також як хлопці, так і дівчата часто обирають стратегію компромісу в конфліктній ситуації. Таким молодим характерне прагнення до взаємних поступок, взаємовигідних угод, створенням умов задоволення інтересів протилежних сторін. Але прийняття погляду з іншого боку відбувається лише певною мірою. Є ймовірність того, що через якийсь час виявляться й руйнівні наслідки такого компромісного рішення, наприклад, таке, як незадоволеність «половинчастими чи 50% рішеннями». Тому, конфлікт у такій змінній формі може виникнути знову, через те що проблема яка породила його залишилася невирішеною як такою.

Таким чином, згідно з отриманими результатами проведеного емпіричного дослідження можна говорити про часткове підтвердження гіпотези, висунутої на початку дослідження – на стратегію поведінки молоді у конфліктній ситуації впливає домінуючий тип гендерної ролі, а саме:

- 1) молоді, які мають маскулінний тип гендерної ролі, у конфліктній ситуації використовують стратегії суперництва, співробітництва;
- 2) молоді, що мають фемінінний тип гендерної ролі, у конфліктній ситуації використовують стратегії уникнення, компромісу;
- 3) молоді, що мають андрогінний тип гендерної ролі, у конфліктній ситуації використовують стратегії співробітництва, компромісу, пристосування.

2.3. Гендерні особливості поведінки молоді в конфліктах в стосунках з батьками

На основі проведених раніше методик визначення стратегії поведінки в конфліктній ситуації та впливу гендеру на ту чи іншу стратегію, нам вдалось проаналізувати гендерні відмінності поведінки дівчат та хлопців в конфліктах. Наступним кроком нашого експерименту стало дослідження як саме гендерна стратегія поведінки молоді в конфліктних ситуаціях впливає на стосунки з батьками.

Гендерні очікування та соціалізація впливають на те, як молодь сприймає та реагує на поведінку батьків. На відміну від інших гендерні конфлікти ніколи не є бажаними чи корисними [39]. Наприклад, чоловіки частіше виявляють схильність до конфліктів у ситуаціях, де вони відчуються владними або контрольованими, в той час як жінки можуть демонструвати більшу схильність до уникання конфліктів та прагнення до мирного врегулювання. Вплив гендерних стереотипів також може спричиняти нерозуміння між молоддю та батьками у конфліктних ситуаціях, оскільки очікування щодо ролей та поведінки можуть відрізнятися залежно від статі.

На далі ми попросили учасників двох попередніх опитувань пройти авторську анкету, яка містила 7 запитань:

1. Як часто виникають конфлікти між вами і вашими батьками?
2. Які саме питання або ситуації спричиняють конфлікти?
3. Як ви реагуєте на конфліктні ситуації з батьками? Чи спробуєте ви вирішити їх зразу, чи уникнете їх?
4. Які стратегії ви використовуєте для вирішення конфліктів? Чи пробуєте ви домовлятися, чи виявляєте суперництво?
5. Які емоції ви відчуваєте під час конфліктних ситуацій з батьками?

6. Як ви вважаєте, чи успішно ви вирішуєте конфлікти з батьками? Чи часто вони повторюються?
7. Які ви бачите можливі шляхи вирішення конфліктів з батьками у майбутньому?

Конфлікти в сім'ї мають різноманітні причини, до найважливіших причин опитувана молодь (20 дівчат і 20 хлопців) віднесла:

- Обмеження волі у вираженні активності та самовираженні членів сім'ї (25%).
- Проблеми, пов'язані з неправильною поведінкою деяких членів сім'ї, такі як алкоголізм або наркоманія (8%).
- Конфлікти, викликані різницею в інтересах та бажаннях членів сім'ї, а також обмеженість можливостей для задоволення потреб молоді (32%).
- Жорсткість та авторитарність у взаєминах всередині сім'ї (12%).
- Матеріальні труднощі, які важко вирішувати (5%).
- Втручання родичів у особисте життя молоді (18%).

Найпопулярнішими відповідями на запитання №3 анкети серед дівчат було «вирішую зразу, часто іду на компроміс» (60%, тобто 12 з 20), а серед хлопців – «уникаю або доказую власну точку зору, не дозволяю батькам керувати моїм життям» (72%, тобто 14 з 20).

На запитання анкети №6 дев'ять дівчат (46%) відповіли «успішно» та одинадцять (54%) затруднялись відповісти, адже «конфлікти повторюються через те, що ухилення від відповідей не завжди допомагає і рано чи пізно батьки знову піднімають відповідну тему і виникає ще один конфлікт». Переважна більшість хлопців відповіли, що конфлікти повторюються і часто погіршують відносини.

Аналізуючи відповіді на питання анкети і попередні результати проведених тестувань, ми зробили такі висновки:

1. Молоді хлопці, які мають маскулінний тип гендерної ролі, зазвичай вирішують конфлікти з батьками, використовуючи стратегії суперництва і компромісу. Вони проявляють середній рівень самооцінки та помірний рівень тривожності. Такі юнаки, як правило, виявляють бажання домінувати в стосунках та виявляти свій авторитет, проте вони також можуть робити поступки опонентам і розглядати варіанти компромісу для вирішення конфліктних ситуацій з батьками.
2. Хлопці з андрогінним типом гендерної ролі зазвичай вирішують конфлікти з батьками, використовуючи стратегії пристосування та суперництва. Вони часто виявляють високі рівні особистісної і ситуативної тривожності, а також середній рівень самооцінки. Такі хлопці здатні адаптуватися до різних ситуацій та проявляти конкурентоспроможність у вирішенні конфліктів, проте вони також можуть уникати прямої конфронтації і виявляти схильність до поступок для досягнення мирного вирішення проблем з батьками.
3. Молоді дівчата з фемінінним типом гендерної ролі зазвичай вирішують конфлікти з батьками за допомогою стратегій компромісу та пристосування. Вони, як правило, ставлять на перше місце підтримку гармонійних відносин з батьками та уникають прямої конфронтації. Дівчата можуть виявляти високий рівень емпатії та спроможності розуміти почуття інших, що допомагає їм знаходити компромісні рішення в конфліктних ситуаціях. Вони намагаються уникати розгортання конфліктів і часто прагнуть до збереження мирних відносин у сім'ї, навіть якщо це вимагає від них деякого поступу або жертв.
4. Молоді дівчата з андрогінним типом гендерної ролі можуть виявляти різноманітні стратегії у вирішенні конфліктів з батьками, оскільки вони поєднують як маскулінні, так і фемінінні риси. Вони можуть мати високий рівень самооцінки та емоційну стійкість, що сприяє їхній

здатності ефективно взаємодіяти з батьками у складних ситуаціях. Андрогінні дівчата можуть виявляти пристосування, компроміс та суперництво у вирішенні конфліктів. Вони можуть виявляти ситуативну гнучкість і здатність до адаптації до різних умов. Зазвичай вони виявляють толерантність та відкритість до думок і почуттів батьків, що дозволяє їм знаходити спільну мову в складних ситуаціях.

Таким чином, гендерна належність безпосередньо впливає на стратегію поведінки молоді у конфліктних ситуаціях в стосунках з батьками, оскільки результати нашого дослідження підтвердили систематичні відмінності у способах вирішення конфліктів між молоддю з різними гендерними ролями. Виявлені шаблони поведінки вказують на те, що хлопці та дівчата здебільшого обирають різні стратегії під час конфліктів з батьками, що відповідає їх гендерній ідентичності. Таким чином, підтримання гіпотези підкріплене емпіричними даними та статистичними аналізами, що підтверджують зв'язок між гендерною належністю та стратегіями поведінки в конфліктних ситуаціях з батьками.

Висновки до другого розділу

Незважаючи на те, що існують досить чіткі визначення і гендеру, і конфлікту, тим не менш, дослідники досі не дійшли до спільної думки як правильно уникнути конфлікту чи розв'язати. Існує чоловіча та жіноча поведінка, яка істотно відрізняється. Важливим компонентом самосвідомості особистості є її гендерна ідентичність, яка активно формується в час молодості. Особа, усвідомлюючи себе представником певної статі, вибудовує певну лінію поведінки та оцінює її відповідно до загальноприйнятих стереотипів про «жіночий» та «чоловічий». Гендерні стереотипи істотно впливають на поведінку дівчини чи хлопця і сприйняття всього, що її чи його оточує. У її чи

його поведінці найвиразніше відбивається ступінь виразності маскулінних і фемінних рис, засвоєних у процесі соціалізації.

Вплив гендерних відмінностей помітний у стратегіях конфліктної взаємодії. Дівчата намагаються поводитися відповідно до стандартної жіночої ролі, а хлопці, навпаки, йдуть до мети з використанням різних шляхів. Дівчата частіше виявляють терпимість та бажання дійти компромісу. Тоді як хлопці зазвичай використовують уникнення чи агресію у поведінці. Перевага та вибір учасником конфлікту певної стратегії та способу поведінки ґрунтується на індивідуально-особистісних, гендерних, вікових та інших особливостях молоді людини, задіяної у ситуації. Завдяки проведеним дослідженням ми виявили, що в конфліктних ситуаціях з батьками дівчата частіше усвідомлюють ситуацію конфлікту і намагаються прийти до її завершення; хлопці здебільшого є ініціаторами конфлікту; хлопцям частіше притаманна фізична та вербальна агресія, а дівчатам – непряма.

РОЗДІЛ III

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ПОВЕДІНКИ МОЛОДІ В КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ

3.1. Рекомендації щодо програм з розвитку конструктивних стратегій поведінки молоді в конфліктних ситуаціях

На основі результатів дослідження гендерних стратегій поведінки молоді в конфліктних ситуаціях, пропонуємо декілька рекомендацій щодо програм розвитку конструктивних стратегій поведінки для молоді:

1. Гендерно-чутливі підходи: розробка програм повинна враховувати гендерні особливості та ролі, що призводять до виникнення конфліктних ситуацій [12]. Програми повинні бути орієнтовані на розвиток навичок спілкування та вирішення конфліктів з урахуванням гендерних різниць.

2. Тренінги з соціально-емоційної компетентності: важливо включати у програми тренінги з розвитку соціальних навичок, таких як емпатія, співробітництво, а також навичок ефективного вирішення конфліктів. Це допоможе молоді краще розуміти власні почуття та реагувати на конфліктні ситуації [32].

3. Психологічна підтримка: надання доступу до психологічної підтримки та консультування може допомогти молоді зосередитися на вирішенні конфліктів з батьками та розвитку здорових міжособистісних відносин. Ви вважаємо важливим проведення в психолого-просвітницької діяльності, яку може здійснювати психолог [41].

4. Залучення батьків: програми мають спрямовуватися не лише на розвиток поведінкових стратегій молоді, але й на залучення батьків до процесу вирішення конфліктів. Важливо навчити батьків сприймати гендерні особливості та вміти ефективно комунікувати зі своїми дітьми.

5. Моніторинг та оцінка програм: необхідно проводити постійний моніторинг та оцінку ефективності програм, звертаючи увагу на гендерні різниці у вирішенні конфліктів та ступінь задоволення учасників програм.

Це допоможе вдосконалювати програми та забезпечувати їхню ефективність у майбутньому.

Також слід враховувати гендерні відмінності молоді:

1. Маскулінний тип

Працюючи з молодими маскулінного типу слід пам'ятати, що в ситуації конфлікту їм властиві незалежність, наполегливість, домінантність, впертість, агресивність, схильність до ризику, впевненість у собі, висока самооцінка. У ситуації міжособистісних контактів вони виявляють середню та низьку потребу у підтримці спілкування, тобто на відміну своїх однолітків не прагнуть нових контактів і не залежать від останніх. Їм характерний індивідуалістичний тип сприйняття відносин, почуття відгородженості від колективу, відсутність прагнення спільним формам діяльності [26]. При цьому вони можуть демонструвати високий рівень ділового лідерства, готові брати на себе відповідальність за діяльність класу, організовувати роботу та контролювати виконання висунутих вимог. Часто підлітки маскулінного типу користуються повагою серед однолітків.

Знання особливостей молоді такого типу та готовність виявляти відповідні реакції вже самі по собі мають позитивне значення. Основною метою педагога чи психолога стає створення таких умов діяльності та взаємодії у навчальному чи робочому середовищі, які не призводять до деструктивного розвитку виникаючих протиріч.

Необхідно бути обережним і не залучати маскулінних молодих до ситуації насильницького спілкування з однолітками, що може призвести до негативізму особистості, бурхливих агресивних реакцій і як наслідок конфлікту. Це має відбуватися ненав'язливо, спочатку треба їх мотивувати.

Можна давати певні відповідальні доручення, організуючи їхню зайнятість і розвиваючи почуття причетності до колективу, до педагогів та життя навчального закладу чи робочого середовища в цілому, при цьому заохочувати активність молодого, його комунікабельність та слухняність. Для більш молодих дівчат та хлопців, які ще навчаються у школі можна змодельовати ігрові форми взаємодії на уроці, які також сприятимуть зняттю напруги та розвитку згуртування колективу.

Маскулінні особи використовують суперництво як модель реагування у конфліктних ситуаціях, їм властиво поводитись агресивно. У такому разі психологу чи педагогу не слід відповідати агресією у відповідь на агресію, а постаратися зберігати спокійний тон і самовладання у взаємодії, зупиняти підлітка спокійно, з незворушним обличчям, діючи при мінімумі слів, обговорювати поведінку лише після її чи його заспокоєння.

2. Фемінінний тип

Працюючи з молодими людьми фемінінного типу педагогам слід мати на увазі, що у ситуації конфлікту їм притаманні поступливість, м'якість, чутливість, сором'язливість, тривожність, емоційність, наївність [15,с.106]. Вони мають найвищу потребу у спілкуванні серед своїх однолітків з іншими типами гендерної ролі, виражене прагнення розширення сфери спілкування, їм важливі міжособистісні взаємини загалом, прояви доброзичливості, чуйності і турботи. Тому таким молодим людям доводиться нелегко, вони чекають і переживають неприємності, пов'язані з конфліктними ситуаціями, значно частіше та яскравіше, ніж їхні однолітки маскулінного та андрогінного типу.

У взаємодії з такими підлітками надзвичайну важливість мають доброзичливість, чутливість та емоційна чуйність педагога. У силу того, що потреба в емоціях у них яскраво виражена, відповідна поведінка педагога чи психолога виявляється надзвичайно корисною. Прояв педагогом емпатії веде до

швидкого встановлення позитивних та довірчих відносин із фемінінним підлітком.

Педагогічна допомога тут буде спрямована на подолання почуття тривожності, сором'язливості, розвитку впевненості у собі, самоприйняття. Необхідно забезпечити таким підліткам ситуацію успіху та доброзичливості. Поблажливо ставиться до промахів, хвалити за незначні позитивні вчинки та маленькі «перемоги», бути уважним, проникливим у турботи підлітка, неквапливим, демонструвати своє позитивне ставлення до нього.

Фемінінні підлітки не готові брати на себе відповідальність за прийняття рішень, за діяльність та долю групи, вони не прагнуть лідерства, тому часто вони мають проблеми з власним статусом у колективі. Найсприятливішою для них є спокійна, емоційно тепла обстановка, де заздалегідь регламентована робота та особу не змушують самотійно приймати відповідальні рішення. При цьому педагогу слід не забувати підтримувати готовність підлітка самотійно приймати рішення та надалі діяти відповідно до них, а також давати можливість більше займатися хобі та улюбленою справою. Також важливо відзначити, що в жодному разі не можна підривати їхній авторитет перед значущими для них людьми.

3. Андрогінний тип

В основному не повинно виникати великих проблем з андрогінними молодими, тому що вони найбільш адаптовані та пристосовані до спілкування та групової взаємодії серед своїх однолітків, легко входять у будь-яку роль, мають високий рівень соціальної компетентності та мотивації до досягнень, що в сукупності забезпечує їм сприятливі умови для соціалізації у шкільному середовищі та житті в цілому. Звичайно, неможна однозначно стверджувати, що андрогінність є ідеальним варіантом, вільним від будь-яких потенційних проблем [22,с.38].

Такі хлопці та дівчата демонструють високий рівень лідерства, вони готові брати на себе відповідальність та організувати діяльність колективу, вони почуваються членами єдиної групи, здійснюють активну діяльність усередині неї та задоволені своїм перебуванням у ній. Тому такі підлітки користуються великою повагою серед однолітків, їх часто обирають як «зірок».

У конфліктних ситуаціях вони демонструють різні типи реагування і не прив'язані до якоїсь певної стратегії поведінки, таким чином запобігти або вирішити конфлікт, що виник, їм буде легше, ніж їхнім одноліткам.

Педагогам та психологам у цьому випадку слід пам'ятати, що андрогінні підлітки стикаються з деяким ризиком потенційного відкидання з боку своїх маскулітних і фемінітних однолітків, в результаті може виникнути конфлікт на ґрунті їх відмінностей. Тут педагогічна допомога буде спрямована на згуртування колективу, навчити підлітків нормам та правилам спілкування у колективі, повазі особливостей особистості іншого, чому можуть сприяти відповідні тренінги, ігри та виховні бесіди. При цьому важливим є і власний приклад, зразок наслідування. Педагог не повинен показувати свою схильність чи неприйняття до когось із підлітків, слід однаково добре ставитися до кожного.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши психологічну літературу на тему дослідження, ми дійшли висновку, що у молодому, часто підлітковому віці йде бурхлива перебудова всієї особистості, її психологічних, соціальних і фізіологічних компонентів. Цей віковий період характеризується гормональними змінами, формуванням моральних цінностей, усвідомленням себе, потягом спілкування з однолітками, емоційної нестійкістю, в соціальному рівні молодий займає проміжне становище між дитиною і дорослим.

У процесі аналізу психологічних особливостей молодого віку було розглянуто різноманітні аспекти, такі як формування особистості, ідентичності, соціалізація, та психічний розвиток. Особлива увага була приділена вивченню вікових особливостей, емоційному розвитку, а також соціальній адаптації молодих людей. У силу складності та суперечливості особливостей зростаючого організму виникають ситуації, які порушують нормальний перебіг особистісного становлення, що призводить до підвищення агресивності та конфліктності у цьому віці.

Аналізуючи визначення різних науковців, ми дійшли до спільного визначення конфлікту, як суперечність, що виникає між людьми у зв'язку з вирішенням тих чи інших питань соціального та особистого життя. К. Томасом було виділено п'ять основних моделей поведінки у такому конфлікті – це суперництво, співробітництво, компроміс, уникнення та пристосування. Жодну з перерахованих стратегій поведінки у конфлікті не можна назвати однозначно позитивною або негативною. Кожна з них може бути оптимальною та забезпечити найкращий ефект залежно від конкретних умов виникнення та розвитку конфлікту.

Під час дослідження стратегій поведінки молоді в конфліктних ситуаціях, було виявлено різноманітні підходи та реакції на конфлікт. Деякі з них виявили

схильність до конфліктності та агресії, в той час як інші проявляли конструктивні та мирні методи вирішення конфліктів. Такі стратегії поведінки можуть бути обумовлені різними факторами, включаючи особистісні особливості, соціальний контекст та культурні впливи.

Подібно не існує і єдиного визначення поняття «гендера», тому можна зробити загальний висновок, що гендерна роль сприймається як соціальний прояв гендерної ідентичності індивіда, тобто зовнішні прояви моделей поведінки та відносин, які дозволяють іншим людям судити про належність індивіда до чоловічої чи жіночої статі.

Опираючись на методику Сандри Бем ми вимірювали ступені, в яких молодь виявляє риси або поведінкові особливості, що традиційно пов'язуються з чоловічими та/або жіночими полюсами статевої ідентифікації. В залежності від рівня андрогінності, маскулінності та фемінності відбувається значна різноманітність у стратегіях поведінки дівчат та хлопців під час конфліктних ситуацій;

- маскулінні юнаки частіше використовують стратегії суперництва та компромісу у конфліктах, проявляють середній рівень самооцінки та помірний рівень тривожності. Їм властиво домінування у відносинах, а також виявлення авторитету та готовність до уступок перед опонентами;
- дівчата з фемінними рисами найчастіше обирають стратегії компромісу та пристосування, рідше уникають конфліктних ситуацій. Вони мають високий рівень самосприйняття, але також високий рівень тривожності;
- щодо андрогінних молодих, то їх стратегії поведінки включають пристосування та суперництво. Компроміс – найбільш поширена стратегія в їхній поведінці під час конфліктів.

Таким чином, у ході виконання завдань було здійснено комплексний аналіз поведінкових стратегій молоді в конфліктних ситуаціях з урахуванням

гендерних аспектів. Основні результати дослідження включають наступні висновки:

1. Молодий вік характеризується інтенсивним розвитком особистості, формуванням ідентичності та самосвідомості. В цей період особливо важливими є потреба в автономії, прагнення до самореалізації та соціальної інтеграції.

2. Молодь використовує різноманітні стратегії поведінки, такі як уникнення, компроміс, співпраця, змагання та пристосування. Вибір стратегії залежить від індивідуальних рис характеру, соціального оточення та конкретної ситуації.

3. Гендерна належність суттєво впливає на вибір поведінкових стратегій. Дослідження показали, що молоді чоловіки частіше схильні до змагальності та прямого протистояння, тоді як молоді жінки більше використовують стратегії співпраці та компромісу.

4. Поведінка молоді у відносинах з батьками варіюється залежно від статі. Юнаки, як правило, прагнуть до більшої незалежності та самостійності, тоді як дівчата більше цінують емоційну підтримку та близькість у відносинах з батьками.

Зібраний емпіричний матеріал, висновки та рекомендації щодо розвитку конструктивної поведінки в конфлікті можуть слугувати базою оптимізації навчально-виховної роботи з молоддю, а рекомендаційні матеріали можуть бути використані для створення програм психологічної підтримки та консультування для молоді, спрямованих на вирішення конфліктів у взаєминах з батьками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барабаш О. Стратегії поведінки в конфліктній ситуації. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/3/47.pdf>
2. Боровцова М. С. Механізми становлення гендерної ідентичності особистості. URL: https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/10_2011/2.pdf
3. Боровцова М. С. Статеворольовий опитувальник С. Бем (BSRI): можливості використання в умовах сучасності. Актуальні проблеми практичної психології : матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару (11-12 жовтня 2012, Глухів). Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2012. С. 5-7.
4. Боровцова. М.С. Гендер як неповторна репрезентація статі. Вісник Одеського національного університету. Психологія. 2012. Т. 17, вип. 5. С. 6–12.
5. Будяковський Р.В., Денисевич М.Є., Кисіль Р.О., Поцікайло Л.О., Тищук В.Д. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ» У НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/other/46april2020/32.pdf>
6. Бушуєва І. Вивчення особистісної схильності студентів до конфліктної поведінки. С.110-114. URL: http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/7501/1/ХАРЬКОВ%2018%20ОКТЯБРЯ%202017_110-114.pdf
7. Вакуленко, О. В. (2004). Особливості соціального розвитку особистості у підлітковому віці. *Український соціум*, (1), 95-99 с. URL: https://web.archive.org/web/20210428001616id_/https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2004/01/95-99_no-1_vol-3_2004_UKR.pdf

8. Вибір стратегії вирішення конфлікту. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/psychology/28535/>
9. Волков, В. (2005). Толерантність як принцип взаємодії в сучасному світі. *Релігійна свобода*, (9), 64-66.
10. Волянчук Н.Ю. Соціальна психологія : навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сіковського, 2019. 254 с
11. Вороніна, Ю. (2020). Виникнення та вирішення конфліктних ситуацій в громадянському суспільстві. Актуальні проблеми державного управління, (1 (57)), 296-300 с.
12. Врахування гендерної чутливості в університетському освітньому процесі, 2023. URL: <HTTPS://JURFEM.COM.UA/VRAHUVANNYA-HEND-CHUTLYVOSTI/>
13. Горностаї П. П. Гендерна соціалізація та становлення гендерної ідентичності. Основи теорії гендеру : навч. посіб. Київ : К.І.С., 2004. 11с.
14. Грицай Ю. Складові, що визначають сутність поняття «молодь». URL: http://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc15/part_1/38.pdf
15. Дороніна Т.О. Гендерна парадигма освітнього простору. Кривий Ріг : ВЦ КДПУ. 2016. Вип. 3-4. 200 с.
16. Закон України «Про основні засади молодіжної політики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>
17. Золотарьова, Ю. І. (2014). Конфлікти та делінквентна поведінка молоді. Вісник Національного університету Юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія, (4), 217-223 с.
18. Зосин М. Модель конфлікту Томаса Кілманна, 2023. URL: <https://www.maxzosim.com/thomas-kilmann-conflict-management-model/>
19. Іваненко Н. В. Психологічні особливості спілкування в дорослому віці. Психологія людини: свідомість і реальність : матеріали VIII Міжнар.

- науково-практ. конф., м. Ніжин, 30–31 жовт. 2018 р. Ніжин, 2018. С. 86–90.
20. Ільїн Е. П. .. Диференціальна психофізіологія чоловіки і жінки, 2003. URL: http://psih.pp.ua/10618_методики_виявлення_маскулінності-фемінності_шкала_маскулінність-фемінність_з_фрайбурзького_особистісного.html#google_vignette
21. Калініченко Т. М. Аналіз деяких відмінностей, характеристик для невербальних засобів комунікації жінок і чоловіків. Сучасні наукові дослідження представників філологічних наук та їхній вплив на розвиток мови та літератури: матеріали Міжнар. науково-практ. конф., м. Львів, 12–13 квіт. 2019 р. Львів, 2019. С. 51–54.
22. Калька Н., Гриців Н. Історичний аспект дослідження андрогінності як моделі гендерного континууму. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ, 2013. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1210/1/13knmmgk.pdf>
23. Комар Т. Психологічні особливості внутрішньоособистісних конфліктів молоді з інвалідністю. *Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання*, 2018, 34-45 с. URL: <https://chelpanov.eeipsy.org/index.php/eeip/article/view/165/165>
24. Коротецька, Н. Ф. Теоретичні питання конфліктних ситуацій (огляд наукових досліджень). *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, 2001. 29 с.
25. Костіна Т., Булах І. Поняття справедливості та його значення для гендерної психології. *Науковий часопис НПУ імені МП Драгоманова*. Серія 12. Психологічні науки (2020): 65-78 с.
26. Кравець В.П. Гендерні дослідження : прикладні аспекти : монографія. Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2013. 448с.

- 27.Краснопольська Т. М. Поняття гендеру: становлення та основні концепції. 256 – 262 с.
- 28.Критичні потенціали філософії культури Георга Зіммеля. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/abdfdee1-0946-4864-8fba-8d6bdd5335ff>
- 29.Луков В., Кирилліна, В. Н. Гендерний конфлікт: система понять. Знання. Розуміння. Вміння. №1. 2005. С. 86–101
- 30.Максименко К. Психологічне благополуччя у період ранньої дорослості : Кваліфікаційна робота. Херсон, 2020. 53 с.
- 31.Манічева В. «Гендерні особливості конфліктної поведінки у ранньому дорослому віці». ОСВІТА І НАУКА. 2021. с.51-52
- 32.Матійків І. М. Тренінг емоційної компетентності: навч.-метод. Посібник. К.: Педагогічна думка, 2012. 112 с.
- 33.Мачуліна І.І. СОЦІОЛОГІЯ МОЛОДІ. URL: <https://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/7/15/7-15-kl47.pdf>
- 34.Мельниченков О.В. Вплив гендерної педагогіки на формування критичного мислення у міждисциплінарному аспекті Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. Збірник наукових праць No 26 • 2016 р. С.32-35
- 35.Павлютенков, Є. М., Крижко, В. В., & Калошин, В. Ф. (2008). Конфлікти: сутність і подолання. *Стрес у педагогічній діяльності/ВФ Калошин-Х.: Вид. група «Основа»,-224 с.*
- 36.Петрінко В.С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці. Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с.
- 37.Пешенко, К. Ю. «Гендерні особливості поведінки молоді у конфліктних ситуаціях» (2022). URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/items/e1a10071-5b10-4afa-87b9-4135dbfcea25c>

38. Поведінка у конфліктній ситуації (К. Томас; адаптація Н.В. Гришиної).
URL:
<http://testik.com.ua/povedinka-u-konfliktnij-sytuatsiyi-k-tomas-adaptatsiya-n-v-gryshynoyi/>
39. Поправка А. Гендерні стереотипи та їх вплив на конфліктні ситуації. Київ, 2020. URL:
<http://ir.librarynmu.com/bitstream/123456789/2755/1/Гендерні%20стереотипи%20та%20їх%20вплив%20на%20конфліктні%20ситуації.pdf>
40. Розвиток і вікова періодизація дітей та підлітків/ URL:
<http://multycourse.com.ua/ua/page/16/93>
41. Самоідентифікація гендерних особливостей в юнацькому віці. URL:
https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/55249/1/Арутюнова%20Д.Ю._2022.pdf
42. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасека О. В. Вікова психологія. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 376 с.
43. Тест Томаса: типи поведінки в конфлікті. 2021. URL:
<https://presa.com.ua/psykholohiia/test-tomasa-tipi-povedinki-v-konflikti.html>
44. Фельдман Ю.І. Психологія особистості у період молодості. URL:
http://umo.edu.ua/images/content/aspirantura/zabezp_discipl/Фельдман_Психологія_особ%20у%20молодості.pdf
45. Чайковська, О. М. (2013). Психологічні особливості конфліктності особистості у підлітковому віці. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія, (38 (1)), 251-257с.
46. Яцюк, А. М. (2019). Спосіб реагування на конфліктну ситуацію у юнаків. URL:
http://ekhsuir.kspu.edu/xmlui/bitstream/handle/123456789/9388/Яцюк_стаття.pdf?sequence=1

47. Bem S.L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88, 155-162 p.
48. Thomas–Kilmann: 40 years of resolving conflict. URL: https://eu.themyersbriggs.com/en/tools/TKI/TKI-history?gbraid=0AAAAAD_Ak1jVyt1ftTyn4ehEPVCNqxBnh&gclid=CjwKCAjw_LOwBhBFEiwAmSEQAT2cv04o6ix7EGVEIuUEpR48tkC-n2xysLHfcwo6uVpu65zhkLB_-RoCeMcQAvD_BwE
49. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Shynkaruk_Volodymyr/Filosofskyi_entsyklopedychnyi_slovnyk.pdf
50. URL: https://www.eztests.xyz/tests/gender_bsri/

ДОДАТКИ
ДОДАТОК А

Статевно-рольовий опитувальник С. Бем

URL: https://www.eztests.xyz/tests/gender_bsri/

1. Самовпевнений. Ніколи Завжди
2. Поступливий. Ніколи Завжди
3. Допмагаючий. Ніколи Завжди
4. Відстоює власні переконання. Ніколи Завжди
5. Життерадісний. Ніколи Завжди
6. Примхливий. Ніколи Завжди
7. Незалежний. Ніколи Завжди
8. Сором'язливий. Ніколи Завжди
9. Сумлінний. Ніколи Завжди
10. Атлетичний. Ніколи Завжди
11. Ласкавий Ніколи Завжди
12. Театральний. Ніколи Завжди
13. Наполегливий. Ніколи Завжди

14. Лестливий. Ніколи Завжди
15. Щасливий. Ніколи Завжди
16. Сильна особистість. Ніколи Завжди
17. Відданий. Ніколи Завжди
18. Непередбачуваний. Ніколи Завжди
19. Сильний. Ніколи Завжди
20. Фемінний. Ніколи Завжди
21. Надійний. Ніколи Завжди
22. Аналітичний. Ніколи Завжди
23. Співчутливий. Ніколи Завжди
24. Ревнивий. Ніколи Завжди
25. Лідерські здібності. Ніколи Завжди
26. Чутливий до потреб інших. Ніколи Завжди

27. Правдивий. Ніколи Завжди
28. Схильний до ризику. Ніколи Завжди
29. Розуміючий інших. Ніколи Завжди
30. Скритний. Ніколи Завжди
31. Швидкий у прийнятті рішень. Ніколи Завжди
32. Жалісливий. Ніколи Завжди
33. Щирий. Ніколи Завжди
34. Самодостатній. Ніколи Завжди
35. Здатний втішати. Ніколи Завжди
36. Зарозумілий. Ніколи Завжди
37. Домінуючий. Ніколи Завжди
38. Має тихий голос. Ніколи Завжди
39. Привабливий. Ніколи Завжди

40. Маскулінний. Ніколи Завжди
41. Сердечний. Ніколи Завжди
42. Урочистий. Ніколи Завжди
43. Має власну позицію. Ніколи Завжди
44. Ніжний. Ніколи Завжди
45. Дружній. Ніколи Завжди
46. Агресивний. Ніколи Завжди
47. Легковірний. Ніколи Завжди
48. Неефективний. Ніколи Завжди
49. Виконує роль лідера. Ніколи Завжди
50. Інфантильний. Ніколи Завжди
51. Адаптивний. Ніколи Завжди
52. Індивідуалістичний. Ніколи Завжди

53. Не вживає грубої лексики. Ніколи Завжди
54. Несистемний. Ніколи Завжди
55. Змагальний. Ніколи Завжди
56. Любить дітей. Ніколи Завжди
57. Тактовний. Ніколи Завжди
58. Амбітний. Ніколи Завжди
59. Лагідний. Ніколи Завжди
60. Традиційний. Ніколи Завжди

ДОДАТОК Б

Опитувальник Томаса-Кілманна

1.)

а) Іноді я надаю можливість іншим взяти на себе відповідальність за вирішення спірного питання.

б) Краще ніж обговорювати, в чому ми розходимося, я намагаюся звернути увагу на те, з чим ми згодні.

2.)

а) Я намагаюся знайти компромісне рішення.

б) Я намагаюся залагодити справу з урахуванням усіх інтересів іншого та моїх власних.

3.)

а) Зазвичай я наполегливо прагну домогтися свого.

б) Я намагаюся заспокоїти іншого та зберегти наші стосунки.

4.)

а) Я намагаюся знайти компромісне рішення.

б) Іноді я жертвую своїми власними інтересами заради інтересів іншої людини.

5.)

а) Улагоджуючи спірну ситуацію, я постійно намагаюся знайти підтримку в іншого.

б) Я намагаюся зробити все, щоб уникнути марної напруженості.

6.)

а) Я намагаюся уникнути неприємностей для себе.

б) Я намагаюся досягти свого.

7.)

а) Я намагаюся відкласти вирішення спірного питання, щоб згодом вирішити його остаточно.

б) Я вважаю за можливе в чомусь поступитися, щоб досягти бажаного.

8.)

а) Зазвичай я наполегливо прагну домогтися свого.

б) Я насамперед намагаюся ясно визначити те, в чому полягають спільні інтереси.

9.)

а) Думаю, що не завжди варто хвилюватися через якісь розбіжності, що виникають.

б) Я докладаю зусиль, щоб досягти свого.

10.)

а) Я твердо прагну досягти свого.

б) Я намагаюся знайти компромісне рішення.

11.)

а) Насамперед я намагаюся ясно визначити, у чому полягають спірні питання.

б) Я намагаюся заспокоїти іншого і, головним чином, зберегти наші стосунки.

12.)

а) Найчастіше я уникаю займати позицію, яка може спричинити суперечки.

б) Я даю можливість іншим залишитись при своїй думці, якщо вони теж йдуть мені назустріч.

13.)

а) Я пропоную компромісний варіант.

б) Я наполягаю, щоб було зроблено по-моєму.

14.)

а) Я повідомляю іншого про свою точку зору і питаю про його думку.

б) Я намагаюся показати іншому логіку та переваги моїх поглядів.

15.)

а) Я намагаюся заспокоїти іншого і, головним чином, зберегти наші стосунки.

б) Я намагаюся зробити так, щоб уникнути напруженості.

16.)

а) Я намагаюся не зачепити почуттів іншого.

б) Я намагаюся переконати іншого у перевагах моєї позиції.

17.)

а) Зазвичай я наполегливо намагаюся досягти свого.

б) Я намагаюся зробити все, щоб уникнути марної напруженості.

18.)

а) Якщо це зробить іншого щасливим, дам йому можливість наполягти на своєму.

б) Я даю можливість іншому в чомусь залишитись при своїй думці, якщо він також йде мені назустріч.

19.)

а) Насамперед я намагаюся ясно визначити те, в чому полягають усі порушені питання та інтереси.

б) Я намагаюся відкласти вирішення спірного питання для того, щоб згодом вирішити його остаточно..

20.)

а) Я намагаюся негайно подолати наші розбіжності.

б) Я намагаюся знайти найкраще поєднання вигод та втрат для обох сторін.

21.)

а) Ведучи переговори, я намагаюся бути уважним до бажань іншого.

б) Я завжди схильюся до прямого обговорення проблем та їх спільного вирішення.

22.)

а) Я намагаюся знайти позицію, яка знаходиться посередині між моєю позицією та точкою зору іншої людини.

б) Я відстоюю свої бажання.

23.)

а) Я майже завжди стурбований тим, щоб задовольнити бажання оточуючих.

б) Іноді я надаю можливість іншим взяти на себе відповідальність за вирішення спірного питання.

24.)

а) Якщо позиція іншого здається мені дуже важливою, я намагатимусь піти назустріч його бажанням.

б) Я намагаюся переконати іншого прийти до компромісу.

25.)

а) Я намагаюся показати іншому логіку та переваги моїх поглядів.

б) Ведучи переговори, я намагаюся бути уважним до бажань іншого.

26.)

а) Я пропоную компромісну позицію.

б) Я майже завжди стурбований тим, щоб задовольнити бажання оточуючих.

27.)

а) Найчастіше я уникаю займати позицію, яка може спричинити суперечки.

б) Якщо це зробить іншого щасливим, я дам йому можливість наполягти на своєму.

28.)

а) Зазвичай я наполегливо прагну домогтися свого.

б) Улагоджуючи ситуацію, я зазвичай намагаюся знайти підтримку в іншого.

29.)

а) Я пропоную компромісну позицію.

б) Думаю, що не завжди варто хвилюватися через якісь розбіжності, що виникають.

30.)

а) Я намагаюся не зачепити почуттів іншого.

б) Я завжди займаю таку позицію у спірному питанні, щоб ми спільно з іншою людиною могли досягти успіху.

URL: https://www.eztests.xyz/tests/social_thomas/